

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอบ้านดอน
ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดสุราษฎร์ธานี
Guideline for Community Participation in Agrotourism
Management at Ban Don Gulf, Suratthani Province

โดย นางสาวดวงกาญจน์ วัฒนบุณย์ และคณะ

มิถุนายน 2552

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอบ้านดอน
ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดสุราษฎร์ธานี
Guideline for Community Participation in Agro tourism
Management at Ban Don Gulf, Suratthani Province

คณะผู้วิจัย

ดวงกาญจน์ วัฒนบุณย์
ณัฐพล เมฆแดง
เนติธรรม คงเจริญ

สังกัด

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ชุดโครงการ การยกระดับฐานการผลิตอุตสาหกรรมเกษตรสู่การท่องเที่ยวยั่งยืน
เพื่อสร้างทางเลือกใหม่แก่เกษตรกรและความมั่นคงของอุตสาหกรรมเกษตร
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอบ้านดอน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยความการให้คำแนะนำและให้ ปรีกษา ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยเป็นอย่างยิ่ง จาก ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง และเพื่อนนักวิจัยในโครงการทุกท่าน

ขอขอบคุณชุมชนอำเภอบ้านดอนและผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลงานวิจัย และท้ายสุดนี้ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่และผู้ประสานงานของสำนักประสานงานการพัฒนา และจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ที่ให้โอกาสในการทำวิจัยในครั้งนี้

นางสาวดวงกาญจน์ วัฒนบุญญ์และคณะ

30 มิถุนายน 2552

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการวิจัยแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนอ่าวบ้านดอน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากการวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามเพื่อช่วยรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด ในเกือบทุกชุมชน ยกเว้นการจัดการของสินมานะฟาร์มสเตย์ เพราะเป็นการจัดการของเอกชนและขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการรวมตัวกันในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว แต่ในทุกชุมชนพบว่า การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยการสำรวจและบันทึกผลกระทบทางลบจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด เนื่องจากการขาดความรู้ในการทำ การประเมินแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐในการให้ความรู้ชุมชนมากที่สุด

ในการจัดหาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชน ในทุกชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยมีคนในชุมชนมีส่วนร่วมนั้น พบว่าการมุ่งเน้นการเกษตรจากฐานอาชีพหลักของคนในชุมชน เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึง โดยมักจะต้องมีแนวคิดเพื่อการอนุรักษ์ เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ให้มีความเข้มแข็งสามารถรวมกลุ่มทำงาน และผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวจะกลับสู่ชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด

ปราชญ์ชุมชนอ่าวบ้านดอนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่คุณสมชาย สินมา คุณเสนีย์ ศรีปราชญ์ คุณวิโรจน์ บางสุข คุณล้ำ ศักดา คุณสงบ เชื้อแสง และกำนันประเสริฐ ชาญจรณ์

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ : ABTC/ATS/00014

ชื่อโครงการ : แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอบ้านดอนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ชื่อนักวิจัย : นางสาวดวงกาญจน์ วัฒนบุณย์, นายณัฐพล เมฆแดง, นายเนติธรรม คงเจริญ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

E-mail Address : tuangkarn@sru.ac.th

ระยะเวลาโครงการ: วันที่ 1 มกราคม 2550 – วันที่ 30 มิถุนายน 2552

โครงการวิจัยแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอบ้านดอน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอบ้านดอน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอบ้านดอน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณอำเภอบ้าน และ 3. เพื่อสร้างเครือข่ายปราชญ์ชุมชนอำเภอบ้านดอนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากการวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามเพื่อช่วยรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด ในเกือบทุกชุมชน ยกเว้นการจัดการของสินค้านะพาร์มสเตย์ เพราะเป็นการจัดการของเอกชนและขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการรวมตัวกันในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว แต่ในทุกชุมชนพบว่า การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยการสำรวจและบันทึกผลกระทบทางลบจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด เนื่องจากการขาดความรู้ในการทำการประเมินแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐในการให้ความรู้ชุมชนมากที่สุด

ในการจัดหาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชน ในทุกชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยมีคนในชุมชนมีส่วนร่วมนั้น พบว่าการมุ่งเน้นการเกษตรจากฐานอาชีพหลักของคนในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึง โดยมักจะต้องมีแนวคิดเพื่อการอนุรักษ์ เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ให้มีความเข้มแข็งสามารถรวมกลุ่มทำงาน และผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวจะกลับสู่ชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด

ปราชญ์ชุมชนอ่าวบ้านดอนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่คุณสมชาย สีนมา คุณเสนีย์ ศรีปราชญ์ และคุณวิโรจน์ บางสุข ซึ่งเป็นปราชญ์ในชุมชนพลาญวาส อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี คุณล้ำ ศักดา เป็นปราชญ์ของชุมชนคลองท่าปูน อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนชุมชนบางไปไม้ปราชญ์ที่ชุมชนลงความเห็นว่าคุณภาณุ ชำนาญเมือง เป็นผู้มีความสามารถและความรู้ในการทำการเกษตรแบบสวนสมรมและเป็นกำลังสำคัญในหารผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวคลองร้อยสาย ปราชญ์ชุมชนลีเล็ด คือกำนันประเสริฐ ชาญกรณ์ มีอาชีพหลักอีกอาชีพหนึ่งคือเกษตรกร และมีความคิดควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากร กำนันประเสริฐยังเป็นผู้นำชุมชนในตำบลลีเล็ดให้เกิดการยอมรับอย่างกว้างขวางในการเป็นชุมชนต้นแบบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

คำหลัก: การท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงเกษตร, การมีส่วนร่วมของชุมชน

ABSTRACT

Project Code : ABTC/ATS/00014

Project Title : Guideline for Community Participation in Agrotourism Management at Ban Don Gulf, Suratthani Province

Investigators : Watthanaboon T., Mekdaeng N., KhongJaroen N.,
Suratthani Rajabhat University

E-mail Address : tuangkarn@sru.ac.th

Project Duration: 1 January 2007 – 30 June 2009

Guideline for community participation in agrotourism management at Ban Don Gulf, Suratthani Province aims to 1. investigate the community participation in agrotourism management at Ban Don Gulf, Suratthani Province. 2. study on the guideline for community participation in agrotourism management at Ban Don Gulf, Suratthani Province and 3. build the philosopher network of Ban Don Gulf communities for promoting in community participation in agrotourism management at Ban Don Gulf, Suratthani Province.

The research finds that the highest level of community participation in agrotourism management at Ban Don Gulf is the regulation of community environment While the level of the participation at Sinmana Farmstay is lowest. The reason is Sinmana Farmstay is managed by the private sector. Moreover in every community has the lowest participation level in the regulation of evaluation impact from agrotourism because of lack of evaluation impact knowledge

In the aspect of finding the Guideline for Community Participation in Agrotourism Management at Ban Don Gulf, Suratthani Province, the career in the community should be concerned as the tool for conservation. The agrotourism is employed to develop their communities then the benefit from tourism can be equally returned the community.

The philosophers of Ban Don Gulf communities for encouraging people in community to participate in agrotourism are Mr. Somchai Sinma, Mr. Saene Sripad and

Mr. Wirote Bangsuk from Plaiwat community. Mr. Lum Sakda is the philosopher from Thapoon Canal community whereas Mr. Panu Chamnanmuang is the philosopher from Bangbaimai. For Liled community, Mr. Prasert Chanjukorn, who is the key man of that community to implement agrotourism and conservative compatibly, is the philosopher. Moreover he can lead Liled community to be a prototype agrotourism community.

Keywords: Tourism, Agrotourism, Community participation

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	
บทนำ.....	1
หลักการและเหตุผล.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	3
คำถามการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	3
ขอบเขตการวิจัย.....	4
ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
แนวทางการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	6
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
บทนำ.....	7
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	7
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร.....	16
แนวคิดการจัดการแหล่งท่องเที่ยว.....	21
แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน.....	23
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	26
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
บทนำ.....	29
ระเบียบวิธีวิจัย.....	29
บทที่ 4 ผลการศึกษาและการอภิปรายผล	
บทนำ.....	32
ผลการศึกษา.....	32

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย	
บทนำ.....	42
สรุปผลการวิจัย	42
ภาคผนวก	
บรรณานุกรม	

บทที่ 1

บทนำ

1.1 บทนำ

บทนี้เป็นการนำเสนอโครงสร้างการดำเนินงานวิจัย ซึ่งประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ คำถามการวิจัย การนิยามศัพท์ กรอบแนวคิดการวิจัย ผลที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย ทั้งนี้ เนื้อหาต่างๆ ในบทนี้จะเชื่อมโยงเพื่อสร้างความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการทำวิจัยในครั้งนี้

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร บริเวณอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านการท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดการกระจายรายได้ในชุมชนเกษตรกรรม

1.2 หลักการและเหตุผล

ในสภาวะการณ์ปัจจุบันความต้องการการท่องเที่ยวของมนุษย์มีเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากปัจจัยสนับสนุนหลายประการ เช่น การคมนาคมขนส่ง การสื่อสารและข้อมูลข่าวสาร การทำการตลาดและการบริการ รวมถึงการพัฒนารูปแบบของกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย พื้นที่เกษตรกรรมจึงเป็นอีกพื้นที่หนึ่งในการผลักดันของรัฐบาลโดยความร่วมมือระหว่างกรมวิชาการเกษตรและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ทำการปรับปรุงศูนย์วิจัยและสถานีทดลองของกรมวิชาการเกษตร เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและให้ความรู้ด้านเกษตรกรรมแก่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจทั่วไป (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542)

ตลอดจนความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ประสงค์จะได้บริโภคซื้อหาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่มีความสดใหม่ราคาย่อมเยาจากแหล่งผลิตโดยตรง นอกเหนือจากสภาพกายภาพของพื้นที่เกษตรกรรมที่มีสภาพแวดล้อมเป็นจุดดึงดูดที่น่าสนใจสำหรับผู้แสวงหาความสวยงามตามธรรมชาติแล้ว เกษตรกรรมนั้นยังประกอบขึ้นด้วยองค์ความรู้ต่างๆ ทั้งเทคโนโลยี กระบวนการขั้นตอน การถ่ายทอดและพัฒนาภูมิปัญญาของเกษตรกรหล่อมหลอมเป็นวิถีเกษตร ที่มีลักษณะเฉพาะของตนเองในสังคม วัฒนธรรมของชาวชนบทกลายเป็นจุดเด่นที่มีศักยภาพ มีความน่าสนใจ ความสามารถดึงดูดผู้คนต่างวัฒนธรรมและผู้ปรารถนาจะแสวงหาความรู้เพิ่มเติม หรือกิจกรรมที่แปลกใหม่ให้เดินทางเข้ามาในพื้นที่ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้สามารถให้ผลตอบแทนแก่เกษตรกร

เจ้าของพื้นที่ได้โดยตรง ทั้งในแง่ของการขายผลผลิตรูปแบบต่างๆ และจากการขายบริการอื่นๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว

จากเดิมในอดีตที่ผ่านมาการท่องเที่ยวถูกมองไปในลักษณะก่อผลกระทบทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมจึงเริ่มมีการปรับตัวไปในลักษณะการท่องเที่ยวทางเลือกที่ลดผลกระทบลง เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น โดยที่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้นเป็นการผสมผสานกิจกรรมทางการเกษตร วิถีชีวิตของเกษตรกรและการปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ในแหล่งชุมชนนั้น ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงเป็นทางเลือกใหม่ของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ โดยควรมีการเร่งพัฒนาทรัพยากรด้านการเกษตร ที่มีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร(มนัส สุวรรณ, 2538)

การอาศัยประชาชนที่อยู่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวจะมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะประชาชนในพื้นที่เป็นผู้ที่ทราบถึงปัญหาและได้รับผลกระทบโดยตรง การพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพจึงต้องเน้นกระบวนการแห่งความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางและกระบวนการที่เหมาะสมอันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

อ่าวบ้านดอน เป็นแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำขนาดใหญ่ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีพื้นที่ประมาณ 477 ตารางกิโลเมตร สภาพโดยทั่วไปของอ่าวบ้านดอนส่วนใหญ่เป็นหาดโคลน มีแม่น้ำไหลลงสู่อ่าว ได้แก่ แม่น้ำตาปี แม่น้ำพุมดวง และคลองอีก 7 สาย นับตั้งแต่อดีตชาวบ้านบริเวณรอบอ่าวบ้านดอน ทำการเลี้ยงหอยตะโกรมในบริเวณนี้มากกว่า 60 ปี ซึ่งต่อมา กรมประมงได้เข้าไปจัดระเบียบการเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยจัดให้เป็นพื้นที่อนุญาตอย่างถูกต้องสำหรับประชาชนในพื้นที่ให้ทำการเลี้ยงหอย การเลี้ยงหอยดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็น หอยตะโกรม หอยแครง หอยแมลงภู่ ซึ่งต้องใช้หลักไม้ปักในทะเล และที่ปัก (चना) ซึ่งชาวบ้านที่เลี้ยงหอยสร้างไว้ใ้ฝาระวังพื้นที่เลี้ยงหอยของตน ยังผลให้อ่าวบ้านดอนเป็นแหล่งอาศัยที่ปลอดภัยสำหรับสัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ อาทิ ปลากระบอก, ปลาตุ๊กทะเล, ปลากุเลา, ปลาเก๋าปากแม่น้ำ เป็นต้น

การท่องเที่ยวในพื้นที่เพาะเลี้ยงชายฝั่งในอ่าวบ้านดอนในลักษณะของฟาร์มสเตย์ เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ลักษณะพื้นที่กิจกรรมการท่องเที่ยว การให้บริการต่าง ๆ การนำเที่ยวตลอดจนสภาพแวดล้อมมีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวทั่วไป แต่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานความรู้ความเข้าใจในแนวคิดการท่องเที่ยว

เชิงเกษตร และการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทำให้เกิดความรัก ความหวงแหนและเห็นคุณค่าของทรัพยากรในท้องถิ่นมากขึ้นอันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นแรงจูงใจให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะทำการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอบ้านดอนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยทำการประเมินความต้องการการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่จัดขึ้น ทั้งนี้เพื่อต้องการทราบว่าประชาชนในพื้นที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างไร มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวมากน้อยแค่ไหนและมีส่วนร่วมนั้นอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ต่อไปในอนาคต

1.3 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.3.1 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอบ้านดอน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร บริเวณอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.3.2 เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอบ้านดอน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.3.3 เพื่อสร้างเครือข่ายปราชญ์ชุมชนอำเภอบ้านดอนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.4 คำถามการวิจัย

1.4.1 ชุมชนอำเภอบ้านดอนมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานีอยู่ในระดับใด

1.4.2 แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอบ้านดอน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นอย่างไร

1.4.3 เครือข่ายปราชญ์ชุมชนอำเภอบ้านดอน ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วยปราชญ์ท่านใดบ้าง

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่กลุ่มคนหรือประชากรที่อาศัยอยู่และมีทะเบียนบ้านอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1.5.2 ชุมชนอ่าวบ้าน หมายถึง กลุ่มคน หรือประชากรที่อาศัยอยู่และมีทะเบียนบ้านอยู่ในเขตพื้นที่อ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.5.3 การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การจัดการการท่องเที่ยวที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเรียนรู้และเข้าใจในธรรมชาติและวัฒนธรรมการเกษตรอันเกิดจากภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ซึ่งถืออำนาจประโยชน์และโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น

1.5.4 ประชาชนชุมชน หมายถึง ผู้ที่ชุมชนให้การยอมรับสามารถให้แนวคิดและในมีภูมิปัญญาเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเกษตรในชุมชน

1.6 ขอบเขตของโครงการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย

1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนอ่าวบ้านดอน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอ่าวบ้านดอน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3) เพื่อสร้างเครือข่ายประชชนอ่าวบ้านดอนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการทำวิจัยครั้งนี้ เป็นการมุ่งวิจัยเฉพาะพื้นที่ของชุมชนอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.6.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรประกอบด้วยผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงเกษตร และประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่และมีทะเบียนบ้านในชุมชนอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 400 คน ซึ่งมี 4 พื้นที่หลักในการเก็บกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ใน อ. เมือง อ.กาญจนดิษฐ์ และอ.ไชยา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น ผู้นำชุมชน นักวิชาการ นักพัฒนานอกองค์กรรัฐ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในภาครัฐ จำนวน 50 คน

1.6.2 ตัวแปรที่ศึกษา

1.6.2.1 ตัวแปรอิสระ

- ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงเกษตร

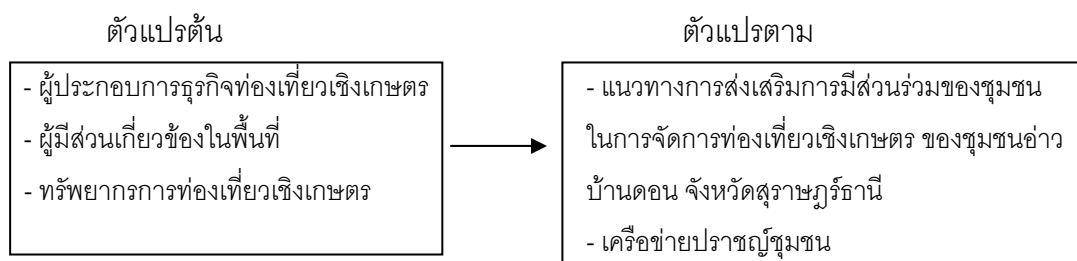
- ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่
- ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1.6.2.2 ตัวแปรตาม

- แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- เครือข่ายปราชญ์ชุมชน

1.6.3 กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยนี้ คือการศึกษาถึงแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของชุมชนอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.7 ผลการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ได้ทราบข้อมูลพื้นฐานและบริบทชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.7.2 ได้ทราบระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.7.3 ได้แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอบ้านดอน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.7.4 ได้เครือข่ายปราชญ์ชุมชนอำเภอบ้านดอน ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.7.5 ได้หนังสือทำเนียบปราชญ์ท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวอำเภอบ้านดอน ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี 100 เล่ม

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ

1.8.1 หน่วยงานภาครัฐ สามารถนำข้อมูลไปใช้ประกอบ สำหรับการวางแผนและพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว เชิงเกษตรในพื้นที่เป้าหมายได้

1.8.2 สถาบันการศึกษาสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ในการเรียนการสอนด้านการท่องเที่ยว

1.9 แนวทางในการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.9.1 เสนอผลงานวิจัยแก่ที่ประชุมทางวิชาการ

1.9.2 เขียนบทความการวิจัยเผยแพร่ในวารสารวิชาการ

1.10 สรุป

บทนี้นำเสนอโครงสร้างการดำเนินงานวิจัยทั้งนี้ เนื้อหาต่างๆ ในบทนี้จะเชื่อมโยงเพื่อสร้างความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการทำวิจัยในครั้งนี้ ทั้งนี้ผลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของชุมชนอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานีต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 บทนำ

ในบทนี้แบ่งเป็น 2 ส่วนด้วยกัน โดยส่วนที่ 1 คือ แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐานในการวางกรอบแนวความคิดในการวิจัย การวิเคราะห์และสนับสนุนผลการวิจัย และส่วนที่ 2 คือการตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โดยมีแนวคิดและทฤษฎีดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยว
4. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแบบยั่งยืน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2 การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมในงานวิจัยเรื่องนี้ ประกอบด้วย

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วม (participation) สามารถอธิบายความหมายในเชิงวิทยาได้ว่า เป็นการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย (อโนทัย เพ็ชรคงชล , 2540:23) ดังรายละเอียดที่ให้คำอธิบายเพิ่มเติมคือ

1. การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ เป็นการข้องเกี่ยวทั้งตัว ไม่ใช่เฉพาะเพียงแต่เกี่ยวข้องด้านกำลังกายหรือทักษะ กล่าวคือ ผู้มีส่วนร่วมจะมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องทางจิต ไม่เพียงพอเฉพาะด้านการทำงาน

2. การกระทำทำให้ เมื่อผู้มีส่วนร่วมได้บังเกิดความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์แล้วก็เท่ากับเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์กระทำตามเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม โดยเหตุนี้การมีส่วนร่วมจึงเป็นการยินยอมมากกว่า ที่จะกระทำตามคำสั่งซึ่งเป็นการกระทำโดยปราศจากการยินยอมพร้อมใจ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วมจึงเป็นความสัมพันธ์ทางอารมณ์และจิตใจแบบ “ยุควิถี” คือมีการติดต่อสื่อสารทั้งไปและกลับ ระหว่างบุคคลนั้นและกลุ่ม

3. การร่วมรับผิดชอบ เมื่อเกิดการเกี่ยวข้องด้านจิตใจอารมณ์และได้กระทำการให้แก่สถานการณั้กลุ่มนั้นแล้วผู้มีส่วนร่วมจะเกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มนั้นด้วย เพราะการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทางสังคมที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้อง กับกลุ่มและต้องการเห็นผลสำเร็จของการทำงานนั้นด้วย จึงเกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม

สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชน (people participation) นั้น(นำชัย ทนุผล,2529:117) ได้สรุปความหมายว่า เป็นกระบวนการที่สมาชิกของชุมชนมีการกระทำออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ในการที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วมกัน ในการที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม และการดำเนินการร่วมกัน ในการเพิ่มอำนาจการต่อรองทางการเมืองและเศรษฐกิจ เพื่อปรับปรุงสถานภาพทางสังคมในชุมชน หรือเป็นกระบวนการที่ประชาชนมีส่วนร่วมมีอรรถร่วมใจกันในการระบุปัญหาที่ตนประสบอยู่และร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมนั้นให้ลุล่วงไปเพื่อประโยชน์ของชุมชน และช่วยสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความเป็นเจ้าของให้เกิดกับประชาชน ทำให้การดำเนินโครงการต่างๆ ที่วางไว้ดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางได้ และมีผลให้ประชาชนสามารถช่วงตนเองได้ในระยะยาว โดยไม่ต้องคอยพึ่งพาความช่วยเหลือจากภาครัฐหรือภาคเอกชนต่อไป

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ด้านการทองเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการเปิดโอกาส ให้แก่สมาชิกของชุมชนท้องถิ่นอย่างเท่าเทียมกัน ในการเข้าร่วมรับผลประโยชน์จากการทองเที่ยวแบบยั่งยืน โดยถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ ที่กระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามาร่วมในฐานะเจ้าหน้าที่ หรือนักวางแผน มีการเรียนรู้ร่วมกัน และเข้าร่วมประชุมตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาการทองเที่ยว ขณะเดียวกัน เจ้าหน้าที่ของรัฐก็ต้องฟังความคิดเห็น ปัญหา และความต้องการของชุมชนท้องถิ่นด้วย เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทในการวางแผน กำกับดูแล ควบคุมการทองเที่ยวให้มากขึ้น อันจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการทองเที่ยวแบบยั่งยืนทุกขั้นตอน

แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอนคือ (นำชัย ทนุผล, 2529:118-119)

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการระบุปัญหาและสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าประชาชนไม่มีบทบาทในการระบุปัญหาและความต้องการของเขา แล้วโครงการต่างๆ ที่วางออกมาก็จะไร้ประโยชน์ เพราะโครงการที่วางออกมามีได้ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชน อีกทั้งประชาชนจะมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมและการดำเนินกิจกรรมก็จะไม่ประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้นการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหาด้วยตัวเอง โครงการที่วางไว้ก็จะสามารถดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายโดยง่าย เพราะประชาชนจะเกิดความรู้สึกที่เป็นเจ้าของโครงการ ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาให้พวกเขาเอง

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เมื่อประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมเข้ามา มีบทบาทในการระบุปัญหาแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือ การร่วมกันวางแผนโครงการดำเนินกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาของพวกด้วยตัวของเขาเอง แต่อย่างไรก็ตามนักพัฒนาหรือผู้มีความรู้ในการวางแผนกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหา แต่มีโซ่ว่านักพัฒนาเหล่านี้จะไปเป็นวางแผนกำหนดแนวทางแก้ปัญหาเสียเอง เพราะผลเสียที่จะติดตามมาก็คือ ประชาชนจะไม่ร่วมใจในการตัดสินใจหาแนวทางแก้ไขปัญหาและแนวทางดำเนินกิจกรรมนี้ จะมีผลทำให้พวกเขาเหล่านี้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ กิจกรรมนั้นและจะนำมาซึ่งความร่วมมือ ร่วมใจกันดำเนินกิจกรรมที่วางไว้

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน ดังที่กล่าวมาแล้วว่าเมื่อประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมแล้ว ผลที่ตามก็คือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่วางไว้ นอกจากนั้นแล้วนักพัฒนาควรจะกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนในรูปแบบของทรัพยากรธรรมชาติที่ประชาชนในชุมชนที่อยู่ตามกำลังความสามารถของประชาชน แทนที่จะใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยจากภายนอกของชุมชนเสียทั้งหมด การดำเนินกิจกรรมร่วมกันนั้นจะเป็นการเสริมสร้างให้ประชาชนรู้จักการทำงานร่วมกัน

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นนี้จะทำให้ประชาชนได้มีการประเมินว่า ผลงานที่ตัวเองดำเนินไปนั้น ได้รับผลดีหรือได้รับผลประโยชน์มากน้อยเพียงไร และอุปสรรคต่างๆ ที่ได้รับจากการดำเนินนั้น การที่ประชาชนมีส่วนร่วม ในการประเมินผลนี้ จะทำให้ประชาชน รู้แจ้งเห็นจริงว่า กิจกรรมที่พวกเขาทำไปนั้น ดีหรือไม่ดีอย่างซึ่งพวกเขาจะนำไปใช้วางแผนแนวทางแก้ไขในโอกาสต่อไปได้

สำหรับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอน การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมนั้น มักจะประสบกับปัญหาในเรื่องระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนของประชาชนที่มีสาเหตุมาจากตัวประชาชนเองที่ขาดความรู้ความเข้าใจในวิธีการวางแผน จึงมอบความรับผิดชอบในการวางแผนให้นักพัฒนาเป็นผู้ดำเนินงานในขั้นตอนนี้ อย่างไรก็ตามในแนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ได้มีความสำคัญกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมของประชาชนมากเนื่องจากจะมีผลให้ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของในกิจกรรมนั้นและจะนำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจในที่สุด ดังนั้นการศึกษาถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วม

ร่วมของประชาชน ในหลายๆ แบบ อาจจะช่วยแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมได้ ซึ่ง นำชัย ทนุผล (2529:126-127) ได้เรียบเรียงไว้ ดังต่อไปนี้

รูปแบบที่ 1 ประชาชนส่วนน้อยหรือไม่มีเลยในขบวนการตัดสินใจ

ลักษณะของผู้วางแผน : กลุ่มบุคคลที่มีการศึกษา ซึ่งถูกแต่งตั้งโดยผู้มีอำนาจนอกชุมชน

สถานะของอำนาจหน้าที่ : ผู้วางแผนและบุคคลชั้นสูงในท้องถิ่น

หน้าที่ : มีหน้าที่ถูกต้องตามกฎหมายในการวางแผนและดำเนินการโดยผ่านบุคคลชั้นสูงในท้องถิ่น

รูปแบบที่ 2 ประชาชนในท้องถิ่นจะเข้ามามีส่วนร่วมน้อย แม้ว่าจะมีการกระตุ้นให้เข้ามามีส่วนร่วมในรูปของผลตอบแทน

ลักษณะของผู้วางแผน : ผู้นำท้องถิ่นถูกแต่งตั้งโดยรัฐบาล

สถานะของอำนาจหน้าที่ : ผู้วางแผนและบุคคลชั้นสูงในท้องถิ่น

หน้าที่ : มีหน้าที่ถูกต้องตามกฎหมายในการวางแผนและดำเนินการโดยผ่านบุคคลชั้นสูงในท้องถิ่น และมีปัจจัยในการดำเนินการจากภายนอก

รูปแบบที่ 3 ประชาชนในท้องถิ่นจะเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่พวกเขาจะเข้ามามีส่วนร่วมแบบฉาบฉวยเท่านั้น

ลักษณะของผู้วางแผน : ผู้วางแผนภายนอกแต่มีการปรึกษากับกลุ่มชาวบ้าน

สถานะของอำนาจหน้าที่ : ผู้วางแผนและประชาชนส่วนน้อย

หน้าที่ : มีหน้าที่ถูกต้องตามกฎหมายในการวางแผน โดยทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าพวกเขาได้ให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้วางแผนแล้ว

รูปแบบที่ 4 ประชาชนในท้องถิ่นจะเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินกิจกรรม เพราะพวกเขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่อย่างไรก็ตามผู้วางแผนมีอำนาจในการควบคุมและการตัดสินใจสูงกว่า

ลักษณะของผู้วางแผน : ผู้วางแผนได้มีการปรึกษากับกลุ่มประชาชนในขั้นเริ่มแรกของการวางแผน

สถานะของอำนาจหน้าที่ : เป็นผู้วางแผนร่วมกันประชน แต่ผู้วางแผนมีอำนาจในการตัดสินใจมากกว่า

หน้าที่ : จัดการประชุมระหว่างผู้วางแผนกับประชาชนเพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญมากขึ้นของขบวนการวางแผนและจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ

รูปแบบที่ 5 ประชาชนในท้องถิ่นที่เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เพราะพวกเขามีตัวแทนเข้ามา มีบทบาทในการตัดสินใจ

ลักษณะของผู้วางแผน : ในการวางแผนกิจกรรมและวางโครงการ คณะกรรมการโครงการมีตัวแทนของประชาชน

สถานะของอำนาจหน้าที่ : ผู้บริหารและผู้วางแผน มีอำนาจตัดสินใจมากกว่า

หน้าที่ : ตัวแทนประชาชนมีสิทธิมีเสียงในการวางแผนโครงการ แต่การตัดสินใจในกิจกรรมมักจะขึ้นอยู่กับคณะกรรมการบริหารชั้นสูง เพราะมีเสียงมากกว่า

อดิน รพีพัฒน์ (2527) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนว่าอย่างน้อยก็ต้องมีลักษณะ 2 อย่างคือ

1. เหตุผลของการมีส่วนร่วม แยกเป็น
 - 1.1 เข้าร่วมเพราะเกรงใจ
 - 1.2 เข้าร่วมเพราะถูกบังคับ
 - 1.3 เข้าร่วมเพราะมีสิ่งจูงใจเฉพาะหน้า
 - 1.4 เข้าร่วมเพราะเข้าใจวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมดี
 - 1.5 เข้าร่วมเพราะอยากเข้าร่วมเพราะเห็นว่าจะก่อประโยชน์ระยะยาวต่อตนเองและชุมชน
2. ขั้นตอนของการเข้าร่วมของประชาชนในชุมชนแบ่งเป็น
 - 2.1 การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
 - 2.2 การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
 - 2.3 การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
 - 2.4 การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการในด้านต่างๆ William 1996 ได้ให้ความเห็นว่าต้องอาศัยมาตรการหลายๆ ด้านควบคู่กันไป (อ้างในโสรัจณี ตาปถานนท์, 2543: 17) ได้แก่

1. การใช้มาตรการทางกฎหมายเช่น กฎระเบียบต่างๆ
2. การใช้แรงจูงใจต่างๆ เช่น ภาษี สิ่งตอบแทน เป็นต้น
3. การให้ความรู้และข้อมูล
4. การให้ทุนโดยตรง

สากล สถิติวิทยานันท์ (2532) กล่าวว่ากรณีที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนานั้นเกิดจากแนวคิดสามประการ คือ ประการแรก เกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน โดยเกิดจากปัจเจกบุคคลแล้วพัวล้อมต่อกันกลายเป็นส่วนรวม ประการที่สอง เกิดจากความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีผลต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม

วางแผนแล้วลงมือกระทำร่วมกัน และประการสุดท้ายเกิดจากการตกลงใจร่วมกัน ที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะเกิดความริเริ่มกระทำ การที่สนองตอบความชอบของส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

จากการศึกษาแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนสามารถพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของประชาชนและชุมชน ในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนใน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนการวางแผนแก้ไขปัญหา ขั้นตอนการปฏิบัติงานตามแผน และขั้นตอนการติดตามประเมินผล และในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ใช้แนวความคิดการมีส่วนร่วมที่ใช้ในการศึกษาใน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนการวางแผนแก้ไขปัญหา ขั้นตอนการปฏิบัติตามแผน และ ขั้นตอนการติดตามประเมินผล

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540:21) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าแนวความคิดของการมีส่วนร่วมเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นเป็นหลัก โดยได้รวมถึงการมีส่วนร่วมกับทุกองค์กรทั้งภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีเป้าหมายและทิศทางเดียวกัน

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นประเด็นปัญหาใหญ่ที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ง่ายนักในภาวะสังคมปัจจุบัน ปัจจุบันการมีส่วนร่วมยังอยู่ในวงจำกัด และขาดความสมดุล เช่น ความร่วมมือ ระหว่างอุทยานแห่งชาติกับองค์กรปกครองท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์การร่วมมือระหว่างประชาชนในพื้นที่กับผู้ควบคุมดูแลทรัพยากรและการประสานงานระหว่างผู้ประกอบการกับส่วนราชการ เป็นต้น

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ยังคงเป็นลักษณะของการมีกิจกรรมที่มีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว เป็นการค้าขายในธุรกิจท่องเที่ยวมากกว่ามีส่วนร่วมในการบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว มีเพียงองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นบางแห่งเท่านั้นที่มีโอกาสในการจัดการในบางพื้นที่ ประชาชนได้จัดตั้งกลุ่มและดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเอง โดยเสนอการเยือนพื้นที่เกษตรกรรมของชุมชนและพื้นที่อนุรักษ์ใกล้เคียง

ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540:34-35) ได้เสนอเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาได้ดังนี้

นโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

1. พัฒนาแบบแผนมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนรวมถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น เอกชนและประชาชนทั่วไปในด้านการลงทุน การผลิตสินค้าและบริการทั้งนี้ต้องมีความเสมอภาค เอกชนและประชาชนทั่วไปในด้านการลงทุน การผลิตสินค้าและบริการทั้งนี้มีความเสมอภาค เป็นธรรมในกรอบที่เหมาะสม สอดคล้องกับการพัฒนาด้านอื่นๆ และมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

2. สนับสนุนการจัดตั้งข่ายความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในรูปแบบองค์กรหรือคณะกรรมการระดับชาติ ภูมิภาค และท้องถิ่น โดยมีเครือข่ายครอบคลุมผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนและทุกระดับ โดยให้องค์กรมีขอบเขตความสามารถในการตัดสินใจและดำเนินการอย่างอิสระภายใต้กรอบที่ตอบสนองของความจำเป็นในการจัดการแต่ละระดับ

3. เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนตัดสินใจ และติดตามประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งปรับทัศนคติและปรับปรุงขีดความสามารถของหน่วยงานของรัฐให้มีความร่วมมือและเกื้อหนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น

4. ส่งเสริมการจัดตั้งองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์การประชาชน ทั้งที่เป็นนิติบุคคล และไม่เป็นนิติบุคคล

5. พัฒนากฎหมายและระบบงบประมาณของภาครัฐ ให้สามารถส่งเสริม และเอื้ออำนวยต่อการประสานงานความร่วมมือของหน่วยงานปฏิบัติทุกระดับกับประชาชนท้องถิ่น ตลอดจนกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ในการให้ชุมชนมีโอกาสควบคุม กำกับ ดูแล และจัดการทรัพยากรด้วยตนเอง

6. สนับสนุนพัฒนาศักยภาพของคน โดยการเพิ่มความรู้และทักษะในด้านการจัดการพัฒนาการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยว การอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำหรับชุมชนให้กว้างขวางมากขึ้น

7. สนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้มแข็งมีประสิทธิภาพ ในด้านการจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างมีอิสระและสามารถจัดเก็บรายได้เพื่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟูการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง

8. สนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาทางสังคมให้มีโอกาสให้เข้ามาร่วมมือ และยกระดับการมีส่วนร่วมจนการจัดตั้งองค์กรชุมชนของประชาชนอย่างสร้างสรรค์

กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นเป็นเป้าหมายสำคัญ ได้รับการเน้นให้มีในกระบวนการท่องเที่ยวแนวใหม่ ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในองค์รวมให้ระบบสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ให้ความสำคัญ โดยจัดเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นครอบคลุมการมีส่วนร่วมขององค์กรอื่นๆ ด้วยแต่ได้เน้นการให้ความสำคัญแก่ประชาชนท้องถิ่นในอันที่มีจะมีบทบาทในการดูแลและควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้น และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี

ประชาชนในชุมชนพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว มีบทบาทสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมาก เนื่องจากประชาชนเป็นเจ้าของท้องถิ่นสามารถเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงกับหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการท่องเที่ยวระดับต่างๆ ได้

ความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นของสมาชิกของทุกคน ซึ่งมีความรัก ความหวงแหน พึ่งพิง และใช้ประโยชน์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวอยู่แล้ว สามารถนำประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนแก่ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวได้ชุมชนจะต้องพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชนเอง และระหว่างชุมชนกับเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยส่วนที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐจะอยู่ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของฐานรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จัดขึ้นโดยเอกชนหรือบริษัทท่องเที่ยว เช่น ร่วมพัฒนาจุดขายต่างๆ ได้แก่ ที่พัก อาศัย ภัตตาคาร การนำเสนอลูกค้าด้านวัฒนธรรม ศิลปะและประเพณีต่างๆ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว เป็นต้น

กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วม เป็นเรื่องที่ต้องได้รับความร่วมมือและความเข้าใจจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรของรัฐ และเจ้าของหรือผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลพื้นที่รวมทั้งผู้ประกอบการอย่างเป็นทางการอย่างเป็นธรรมกับประชาชนในพื้นที่

วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

เพื่อให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมตัดสินใจอย่างมีระบบ ในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พัฒนาให้เกิดความรัก ความหวงแหน ดูแลรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต เพิ่มพูนรายได้จากระบบ และเรียนรู้ เข้าใจ ปฏิบัติได้ ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง และสามารถมีสัมพันธภาพเชิงธุรกิจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เป้าหมายของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

1. ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนรู้ และตัดสินใจในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และให้มีส่วนร่วมรับรู้แผนระดับชาติ แผนระดับท้องถิ่น ระบบปฏิบัติการโครงการ

และกิจกรรมต่างๆ โดยให้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความรู้ ความเข้าใจ ปฏิบัติได้ในการจัดการและ
ดำเนินการเชิงธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. ประชาชนชุมชนท้องถิ่นมีความรัก ความหวงแหน มีการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์
ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรม ชนบธรรมนิยมประเพณี และวิถีชีวิตได้อย่าง
เหมาะสมโดยมีส่วนร่วมในการประเมินผลและกำหนดนโยบาย

3. ประชาชนท้องถิ่นรวมกลุ่ม หรือจัดตั้งองค์กรเพื่อเป็นศูนย์เชื่อมโยงกับองค์กรภายนอก
ทั้งที่เป็นองค์กรของรัฐ เอกชน นิติบุคคลหรือเอกชนที่ดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แนวทางการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย

1. ให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดศักยภาพ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง
นิเวศของแหล่งท่องเที่ยว ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยพิจารณาจากที่ตั้ง กิจกรรม ความพร้อม
และความต้องการของชุมชน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปของการเป็น
คณะกรรมการ การรับผิดชอบดำเนินการ การสนับสนุนภาครัฐ เป็นต้น

2. ส่งเสริมการรวมกลุ่มของประชาชน เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในการจัดตั้งเป็น
องค์กรทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการขึ้นในชุมชน เช่น ชมรม สมาคม สหกรณ์ เป็นต้น

3. ให้องค์กรต่างๆ ในพื้นที่ เช่น สมาคม อบต. องค์กรบริหารส่วนตำบล กำนันผู้ใหญ่บ้านและ
ผู้นำท้องถิ่น มีส่วนรวมในการสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรประชาชนอื่นๆ

4. จัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับพื้นที่ให้เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายระดับ

5. ให้องค์กรผู้รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวระดับพื้นที่ เช่น กรมป่าไม้ กรมศิลปากร จังหวัด
เอกชนและททท. เป็นกลไกที่สำคัญในการถ่ายทอดประสานงานและประสานงานการปฏิบัติกับผู้ที่
เกี่ยวข้องในระดับชุมชน และถ่ายโอนอำนาจการกำกับดูแลและควบคุมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน
พื้นที่อย่างเป็นขั้นตอน

6. กำหนดช่องทางการจัดหาเงินทุนเพื่อดำเนินการบริหารจัดการโครงการและกิจกรรม
เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น จัดหางบประมาณ สหกรณ์ กองทุน หรือเงินกู้ที่มีเงื่อนไขต่างๆ
ที่เหมาะสมและจูงใจ เน้นการประสานงานกับแหล่งเงินทุน หรือสถาบันการเงินเอกชนเป็นหลัก

7. กำหนดจำนวนคนเข้ามาชมอุทยานในช่วงเวลาที่มีนักท่องเที่ยวแออัดเพื่อให้สอดคล้อง
กับกำลังรองรับของพื้นที่

8. ใช้มาตรการทางกฎหมายและเศรษฐศาสตร์เข้าควบคุม และลดปริมาณขยะในแหล่ง
ท่องเที่ยว สนับสนุน พ.ร.บ. มัตจำบรรจุกัญธิ โดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

9.สร้างระบบ(Green Tourism Label)เพื่อแสดงถึงมาตรฐานของกิจการท่องเที่ยวที่เน้นการอนุรักษ์ เช่น โรงแรม ภัตตาคาร บริษัททัวร์ ที่ดำเนินการโดยมีผลต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

10. ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นจัดค่ายเยาวชน และทัศนศึกษาในฤดูกาล โดยให้มีส่วนประกอบของการศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติ

11. เพิ่มและปรับปรุงป้ายบอกทางแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่ที่สำคัญสำหรับนักท่องเที่ยวให้เป็นภาษาและเครื่องหมายสากล

12. เพิ่มมาตรฐานด้านความปลอดภัย ไม่เพียงแต่ความปลอดภัยจากอาชญากรรมแต่รวมถึงความปลอดภัยของสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ความแข็งแรงของราวบันไดสะพานแขวน ฯลฯ

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

เพื่อพิจารณาจากระบบท่องเที่ยวมีองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สำคัญ 3 ส่วนคือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวการเกษตร ตลาดการท่องเที่ยว และบริการการท่องเที่ยว (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย . 2541) กล่าวคือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวการเกษตร ทรัพยากรการเกษตร หมายถึง ทรัพยากรที่ใช้ในการผลิต ผลผลิตทางการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นแสงแดด ดิน น้ำ ตลอดจนพันธุ์พืช-พันธุ์สัตว์และเกิดการจัดการโดยมนุษย์ ให้ก่อเกิดผลผลิตทางการเกษตรนี้โดยให้ความหมายคือ แหล่งเกษตรกรรม และปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อแหล่ง โดยครอบคลุมบทบาทของพื้นที่กระบวนการ และกิจกรรมการเกษตร ซึ่งสามารถคัดเลือกนำมาใช้เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวได้

2. ตลาดการท่องเที่ยว ตลาดการท่องเที่ยวเฉพาะเป็นตลาดที่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเฉพาะเรื่องมากขึ้น นักท่องเที่ยวประเภทนี้จะให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้กิจกรรมเฉพาะด้าน เช่น การศึกษาวิถีชีวิต การศึกษาวัฒนธรรม โบราณสถานวัตถุเฉพาะด้าน จึงทำให้มีความชัดเจนในด้านการจัดการตลาดมากขึ้น

3. บริการการท่องเที่ยว บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น ที่พัก ร้านอาหาร การบริการนำเที่ยว จะต้องเกี่ยวกับการเกษตร-ชนบท ตัวอย่างบริการที่ชัดเจน คือ ที่พักตามบ้าน (Homestay) และที่พักตามสวนเกษตรต่างๆ (Farmstay)

ในแหล่งท่องเที่ยวเกษตรแต่ละแห่งจะมีกิจกรรมที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวหลายๆ กิจกรรมแล้วแต่สภาพของการจัดท่องเที่ยวเกษตรแต่ละแห่ง ได้แก่

ประเภทของการแสดงสินค้าหรือสาธิต

1. แปลงสาธิตพันธุ์พืชสวยงาม และหลากหลาย เช่น กล้วยไม้ ดอกไม้ พืชผัก และผลไม้ ในท้องถิ่นและจากต่างประเทศที่น่าตื่นตาตื่นใจ
2. แปลงรวบรวมพันธุ์พืชชนิดต่างๆ เช่น พันธุ์กล้วยไม้ พันธุ์พริก พันธุ์มะเขือ เป็นการรวมพันธุ์จากแหล่งต่างๆ ทั่วโลก
3. การแสดงขั้นตอนการปฏิบัติต่างๆ ทางด้านการเกษตร เช่น การปลูกดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวผลผลิต การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว การบรรจุภัณฑ์ การแปรรูปผลผลิต การเลี้ยงไหม การเลี้ยงผึ้ง
4. การแสดงประเพณีวัฒนธรรมด้านการเกษตรในอดีตที่ผ่านมา เช่น การตกกล้า การไถนา การดำนา การเก็บเกี่ยว การซอมข้าว หรือดำข้าว การเก็บเกี่ยวพืชผักและแปรรูป การแสดงฝีมือหรือหัตถกรรมต่างๆ
5. การแสดงอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องไม้ และวิถีทางการเกษตรของไทยในอดีต

ประเภทให้นักท่องเที่ยวร่วมทำกิจกรรมระยะสั้น

1. การเข้าชมสวนเกษตร เช่น สวนดอกไม้ สวนพืช สนสมุนไพร สวนไม้ผัก โดยนักท่องเที่ยวอาจเก็บผลผลิตกินเองจากต้นในสวน หรือการซื้อผลผลิตโดยเลือกเก็บเองได้ มีทั้งความสวยงามความแปลกตาและบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติ
2. ทำกิจกรรมพื้นบ้านระยะสั้นร่วมกับชาวบ้าน เช่น ซี่ควาย นั่งเกวียน ไถนา กรีดยาง ยกยอพายเรือ ทอดแห

ประเภทให้นักท่องเที่ยวพักผ่อนในหมู่บ้าน

นักท่องเที่ยวพักผ่อนในหมู่บ้านศึกษาและสัมผัสกับการใช้ชีวิตของชาวชนบทเกษตร โดยให้นักท่องเที่ยวได้รับบริการที่อบอุ่น ปลอดภัย สะอาด

ประเภทการอบรมให้ความรู้การเกษตรแผนใหม่และความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน

1. ฝึกหัดปฏิบัติเกี่ยวกับการทำการเกษตรในสมัยใหม่ เช่น การปลูกและดูแลรักษาพืช การแปรรูปและเก็บรักษาผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งอาจจะมีประกาศนียบัตรให้
2. ฝึกหัดปฏิบัติเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาของชาวบ้านชนบท เช่น ศึกษาแมลงที่เป็นประโยชน์ พืชผักพื้นเมืองที่กินได้ การเก็บเห็ดในป่า การทำข้าวเม้า การทำขนมจีน การทำน้ำตาลจากมะพร้าวและตาลโตนด การเก็บเกี่ยวข้าวด้วยแกระ การนวดแผนโบราณและการอบสมุนไพร เป็นต้น

ประเภทจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตร

1. สินค้าอาหารเกษตรแปรรูปที่หลากหลายของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
2. สินค้าหัตถกรรมพื้นเมืองของเกษตรกร
3. ของใช้และของที่ระลึกต่างๆ
4. ผักสด ผลไม้สด ดอกไม้สด
5. ต้นพันธุ์พืช เมล็ดพันธุ์พืชที่น่าสนใจให้นักท่องเที่ยวซื้อไปปลูกเอง
6. อาหารที่ผลิตและเตรียมในพื้นที่แบบง่ายๆ แต่สะอาด เช่น ข้าวโพดต้ม ข้าวโพดคั่ว ถั่วต้ม มันต้ม ผลไม้สด อาหารบรรจุถุงหรือกล่อง น้ำผัก น้ำผลไม้ต่างๆ

ประเภทให้รู้ทางด้านธุรกิจเกษตร

ในช่วงที่ธุรกิจอื่นประสบปัญหาเนื่องจากเศรษฐกิจตกต่ำ เช่นในปัจจุบันจะมีนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งเดินทางมาเพื่อหาช่องทางในการทำธุรกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เนื่องจากเป็นธุรกิจที่ให้ผลตอบแทนรวดเร็วและเป็นธุรกิจที่ยังก้าวหน้าไปได้เพื่อให้นักท่องเที่ยวในเชิงท่องเที่ยวธุรกิจเกษตรได้สัมผัสพบเห็นดูกิจกรรมของเกษตรกรแล้วอาจเกิดแนวคิดในการทำธุรกิจโดยร่วมลงทุนกับเกษตรกร เช่น ร่วมกับเกษตรกรทำการผลิตเพื่อแปรรูป เพื่อส่งออกและจำหน่ายภายในประเทศ หรือร่วมกันผลิตและจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมต่างๆ การท่องเที่ยวในลักษณะนี้นอกจากจะเอื้ออำนวยผลประโยชน์อย่างสูงให้กับเกษตรกรแล้วยังเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยเหลือภาคเอกชนจากธุรกิจอื่นที่ได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ดังนั้นจึงต้องมีการจัดให้เกษตรกรมีการเตรียมข้อมูลและรายละเอียดเชิงธุรกิจเพื่อการนี้ด้วย

นำชัย ทนผล (2540:22-5) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ (agrotourism) ไว้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม มีทั้งปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์ วัฒนธรรมการทำเกษตรที่เป็นวิถีชีวิต และเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ในวัฒนธรรมการเกษตรนั้นประกอบไปด้วย กระบวนการผลิตและผลผลิตจากการเกษตร ซึ่งในแต่ละกระบวนการของแต่ละขั้นตอน การทำการเกษตรนั้น เช่น ความเชื่อก่อนทำการเกษตร อุปกรณ์ เครื่องมือ วิธีการทำการเก็บเกี่ยว การดูแลรักษา การแปรรูปการผลิต ขนบธรรมเนียม ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความหมายและมีคุณค่าอย่างลึกซึ้งที่มีการสืบทอดสิ่งต่างๆ จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งถือว่าวัฒนธรรมการเกษตรเป็นอารยธรรมการเกษตรของไทยที่ชาวต่างวัฒนธรรมไม่เคยเห็นมาก่อนและเดิมที่การเกษตรของประเทศไทยจะขายผลผลิตทางการเกษตรอย่างเดียวและเอาบางส่วนเหลือไว้พอกินพออยู่ก็สามารถจะอยู่อย่างสุขสบาย ไม่ต้องดิ้นรนไขว่คว้าอะไรมากมาย แต่ปัจจุบันสภาพทางเศรษฐกิจได้เปลี่ยนไปต้นทุนการผลิตสูง ค่าครองชีพสูง รายได้ไม่พอเพียงกับ

รายจ่าย ดังนั้นเกษตรกรจึงต้องหนทางเพิ่มรายได้เนื่องจากการทำการเกษตรอย่างเดียวอาจจะไม่พอ ต้องนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการทำการเกษตร หรือต้องการหาอาชีพอื่นทำสาเหตุที่ทำให้วัฒนธรรมการเกษตรเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ จึงน่าจะมีส่วนช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีวิถีชีวิตที่ดีขึ้น โดยการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ (Agro ecotourism) ที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิตและผลผลิตในลักษณะที่มีการสาธิต แสดงการทำ การเกษตรในแต่ละขั้นตอนให้นักท่องเที่ยว ได้ชมและให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส ส่วนในด้านผลผลิตจากการเกษตรก็มีการแปรรูปจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดที่พักแบบ Homestay โดยให้นักท่องเที่ยวได้พักแรมในบรรยากาศที่ดูเป็นธรรมชาติเหมือนกับคนในท้องถิ่น ซึ่งการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศจึงมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ พัฒนาและสร้างรายได้โดยชุมชนมีส่วนร่วม

ในการส่งเสริมให้มีการดำเนินการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศหรือ ในระบบธุรกิจแล้วควรดำเนินการอย่างรอบด้านดังนี้

1. มีการวางแผนและการทำการศึกษารอบคอบ
2. ให้การศึกษาเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแก่ชุมชน เพื่อทำความเข้าใจกับชุมชนก่อนว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นเพียงกิจกรรมเสริมจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและวิถีชีวิตตามปกติของชุมชนเท่านั้น หากชุมชนเปลี่ยนแปลงอาชีพและวิถีชีวิตมาเพื่อรับใช้ธุรกิจการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียวชุมชนก็จะสูญเสียเสน่ห์ ซึ่งเป็นจุดขายอันล้ำค่าของตนไปและยากจะเรียกกลับคืนมา
3. ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมจะได้รับผลประโยชน์สูงสุด
4. ดำเนินการบนพื้นฐานที่ชุมชนท้องถิ่นส่วนรวมจะได้รับผลประโยชน์สูงสุด

การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศควรยึดหลักการต่อไปนี้ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ

1. ต้องการสนับสนุนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีจรรยาบรรณด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
2. กิจกรรมใดๆต้องไม่ทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรม
3. ให้มีความสำคัญกับการคงไว้ ซึ่งคุณค่าที่แท้จริงของทรัพยากรธรรมชาติ
4. เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและวัฒนธรรม

บนพื้นที่

5. ต้องสัมผัสกับชุมชนท้องถิ่น ก่อให้เกิดประโยชน์ชุมชนท้องถิ่น
6. กิจกรรมต้องเน้นที่เป็นการศึกษา เรียนรู้ระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่

เน้นการตื่นตาเร้าใจ

7. ต้องมีการวางแผนเตรียมการเพื่อให้พนักงานที่เกี่ยวข้องหรือผู้มาเยือน เกิดความพึงพอใจในประสบการณ์ ดังนั้นกิจกรรมควรเน้นการเกิดประสบการณ์ด้วยตนเอง (experience based management) มากกว่า activity based management (ตกปลา ปีนเขา ล่าสัตว์ หรือ benefit based management) (ขยายอย่างเดียว)

นอกจากนี้ นำชัย ทนุผล (2540:6-7) ได้ระบุขั้นตอนการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศไว้ดังนี้

1. กำหนดกลยุทธ์ด้านการจัดการโดย

1.1 ประเมินทรัพยากรที่สามารถใช้ในกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น

- สภาพทรัพยากรธรรมชาติ เกษตรกรรม ฤดูกาลที่มี
- สิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่
- ทรัพยากรด้านวัฒนธรรม ประเพณี ฤดูกาลที่มี
- ใครเป็นผู้รับประโยชน์บ้าง

1.2 กำหนดกิจกรรมท่องเที่ยวที่ต้องการ

- จะต้องพัฒนาหรือไม่จะพัฒนาไปถึงระดับใด
- จะจัดการกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างไรให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด
- ต้องการจะสื่ออะไรกับผู้มาเยือน
- มีจุดสนใจอะไรเป็นจุดขาย และจัดทำเส้นทางเดินอย่างไร

1.3 วางแผนกิจกรรมและประเภทของการท่องเที่ยวที่จะบนพื้นที่ เช่น

- ใครจะทำอะไรที่ไหน และอย่างไร
- จะฝึกอบรมชาวบ้านหรือไม่
- จะจัดสื่อความหมายอะไรบ้าง
- จะใช้สถานที่ใดเป็นศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว
- จะพัฒนาทัศนกรรมของที่ระลึกอะไรบ้าง
- จะหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนจากที่ใด

2 กำหนดโครงสร้างอัตราค่าบริการและเงินกองทุน

- ค่ามัคคุเทศก์
- ค่าอาหาร ที่พักแรม
- ตั๋วรับขนส่ง
- บรรยายสื่อความหมาย

- 3 ร่วมงานกับบริษัทนำเที่ยว ควรเลือกบริษัทนำเที่ยวประเภทมุ่งกำไร แต่พยายามจัดรูปแบบนำเที่ยวให้เกิดผลกระทบต่อชนน้อย และจะวิเคราะห์ผลกำไรให้กับกิจกรรมอนุรักษ์ท้องถิ่น
4. การร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นโดย Creating Stakeholders ซึ่งอาจเป็นลักษณะ individually or a part of organization ให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อาจจัดตั้งเป็นกลุ่มหรือองค์การบริหารของชาวบ้าน เพื่อกำหนด
 - กิจกรรมประเภทการท่องเที่ยว
 - การบริการอาหาร มัคคุเทศก์ การบริการต้อนรับ การแสดง การจัดหาที่พัก
 - Carrying Capacity ของชุมชน
5. กำหนดแนวทางและวิธีการตรวจสอบผลกระทบของการท่องเที่ยวบนพื้นที่กำหนดระดับ Carrying Capacity ของชุมชนอย่างเหมาะสม

2.2.3 แนวคิดการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

เดชา ไต้สูงเนิน (2543) ได้รวบรวมแนวคิดการจัดการแหล่งท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

1. โครงการศึกษาวิจัยมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและสถาบันดำรงราชานุภาพ ได้เสนอถึงหลักการบริหารและการจัดการท่องเที่ยว ประกอบด้วย
 - 1) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยพิจารณาจากที่ตั้งกิจกรรมความพร้อมและความต้องการของชุมชนรวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบของการเป็นคณะกรรมการรับผิดชอบดำเนินการการสนับสนุนภาครัฐเป็นต้น
 - 2) องค์กรต่างๆ ในพื้นที่ เช่น สภาตำบล องค์กรบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผนงานโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งการสนับสนุนการดำเนินการองค์กรประชาชนอื่นๆ
 - 3) ภาคธุรกิจการท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อมและรัฐ มีหน้าที่จะต้องทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคกัน ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่างๆที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตคนส่วนใหญ่ในพื้นที่
2. Adhikary M. ได้เสนอรูปแบบของการจัดการการท่องเที่ยว(7's Model) เพื่อปรับใช้กับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ดังนี้
 - 1) Strategy หมายถึง กลยุทธ์ที่แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานอย่างกลมกลืนระหว่างวัตถุประสงค์ การจัดลำดับความสำคัญ การควบคุม และขอบเขตของกิจกรรมต่างๆ ของการ

ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งต้องประกอบไปด้วยกลยุทธ์ในการวางแผนดำเนินงานที่สามารถปฏิบัติได้ และต้องเป็นไปตามนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งชาติด้วย เช่น บริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว จะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อที่จะสามารถหากกลยุทธ์ที่เหมาะสม ที่นำไปสู่เป้าหมาย

2) Structure หมายถึง โครงสร้างในองค์กรซึ่งควรจะเกี่ยวข้องกับการจัดลำดับชั้น และการแบ่งหน้าที่ให้เหมาะสมซึ่งมีโครงสร้างที่ดี จะเป็นกุญแจที่สำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จ ในการจัดการท่องเที่ยว ในบางประเทศ กระทรวงการท่องเที่ยวจะเป็นผู้จัดการ และดูแลทุกอย่าง ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งองค์การการท่องเที่ยวระดับชาติ เจ้าของธุรกิจการนำเที่ยว ตัวแทนการท่องเที่ยวของภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งกลุ่มเจ้าของ โรงแรมที่พัก ยานพาหนะ มัคคุเทศก์ โดยแต่ละหน่วยจะทำงานในลักษณะเชื่อมโยงกัน มีเครือข่ายจัดการที่เหมาะสม เช่น ถ้ามีแนวคิดทางด้านระบบนิเวศ แนวคิดนี้ก็จะสามารถเข้าไปในนโยบายของกระทรวงและสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องในทุกระดับทั้งภาครัฐ และเอกชน ดังนั้นการมีโครงสร้างที่ดี และมีรูปธรรมก็สามารถทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยว ประสบผลสำเร็จได้ อย่างไรก็ตามโดยที่โครงสร้างองค์กร ยังขึ้นอยู่กับรูปแบบของ RASI ด้วย ซึ่งหมายถึง ความรับผิดชอบ อำนาจหน้าที่ การสนับสนุน และข่าวสารข้อมูล เพราะการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็เหมือนกับธุรกิจอื่น ๆ ที่จะต้องมีผู้มีอำนาจคอยควบคุมดูแล แบ่งหน้าที่รับผิดชอบไปตามลำดับชั้น มีผู้นำ มีกิจกรรม การท่องเที่ยวการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในเรื่องต่าง ๆ และที่สำคัญไปกว่านั้นคือ การให้ข่าวสารข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งควรเริ่มตั้งแต่ จุดแรกที่นักท่องเที่ยวมาถึง เช่น ท่าอากาศยาน สถานีรถไฟ และสถานีขนส่ง

3) System หมายถึง ระบบในการจัดการท่องเที่ยว มีความหมายที่ครอบคลุมไปถึงระบบการจัดการข้อมูล ระบบการดำเนินงาน การปฏิบัติการ การเงิน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การตลาด และระบบอื่นด้วย โดยทุกระบบต้องมีการประสานความร่วมมือกัน และมีความสัมพันธ์กันทุกขั้นตอน

4) Staff หมายถึง บุคลากรซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การดำเนินการต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะบุคคลที่ทำหน้าที่บริการนักท่องเที่ยว จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยคัดสรรบุคคลที่มีความละเอียดรอบคอบ มีความผูกพันกับงาน มีความรับผิดชอบ ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ ทำงานดี ประสบความสำเร็จ และสามารถทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจเป็นสำคัญ

5) Skill ในการทำงานทุกอย่าง จะต้องอาศัยความชำนาญงานจึงจะดี และมีประสิทธิภาพ โดยขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 อย่างคือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่องาน ความรู้ในงานเป็นสิ่งจำเป็นอันดับแรก ในการที่จะทำให้การทำงานต่าง ๆ มีประสิทธิภาพ ความรู้ไม่ได้หมายถึง เพียงแต่รู้ว่า จะทำอะไร แต่ต้องรู้ทุกอย่างคืออะไร ที่ไหน อย่างไรและทำไม รวมทั้งเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ซึ่งความรู้ที่นั่นอาจเป็นความรู้ที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ในการทำงานก็ได้ ดังนั้น ผู้ที่ทำงานด้านการท่องเที่ยวควรมีทั้งความรู้ และทักษะในงาน ที่เกี่ยวข้องเฉพาะสาขาด้วย เพราะธุรกิจด้านการท่องเที่ยวต้องการผู้ที่มีความรู้ และทักษะเฉพาะทางเป็นพิเศษ

6) Style หมายถึง รูปแบบในการดำเนินการ ซึ่งแต่ละพื้นที่จะมีรูปแบบในการดำเนินงานที่แตกต่างกันในการจัดการ

7) Share หมายถึง การแบ่งปัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็น ความรู้ ซึ่งนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวได้ดีที่สุด นักท่องเที่ยวแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ จะทำให้ได้รับความรู้ และประสบการณ์มากมายที่เป็นประโยชน์ นำเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น โดยเฉพาะผู้ที่เริ่มทำธุรกิจการท่องเที่ยว ที่จะได้นำข้อมูลต่าง ๆ มาวางแผน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่วางแผนไว้

กล่าวสรุปได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวเป็นการดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย ที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคม และสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทาง มาตรการและแผนปฏิบัติการที่ดี จึงต้องคำนึงถึงกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ ฉะนั้น การจัดการท่องเที่ยวจะดำเนินไปอย่างไรทิศทาง และประสบความสำเร็จได้

2.3.4 แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน

จากการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The United Nations Conference On Environment And Development) หรือ การประชุม EARTH SUMMIT ที่กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมทุกรูปแบบไม่ว่าจุดหมายปลายทางจะเป็นที่ใด จะเป็นกลุ่มใหญ่ (Mass tourism) หรือกลุ่มขนาดเล็กทั้งในเมืองและชนบทการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวที่สนองความต้องการของคนในปัจจุบันให้ยืนยาวไปจนถึงคนรุ่นลูกหลานที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้ต้องไม่เป็นทางการ

ไปเพิ่มภาวะ หรือสร้างเงื่อนไขที่ยากลำบากให้แก่คนในยุคต่อไปต้องคิดหาทางแก้ไขการ พัฒนาการท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืนนั้นควรมีอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1.) ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Sustainability) การเติบโตต้องอยู่ใน อัตราที่บริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพหากโตเร็วไปอาจทำให้สิ่งรองรับนักท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ ไม่พร้อม ไม่เพียงพอ เช่น โครงสร้างพื้นฐาน คุณภาพของแรงงาน และการให้บริการอาจมีผล ทำให้นักท่องเที่ยวไม่พอใจ ขาดความนิยม ไม่เดินทางมาท่องเที่ยวทำให้เศรษฐกิจตกต่ำในระยะ ยาว การเติบโตของการท่องเที่ยวอาจทำให้คนหันมาประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวหมด เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจในภาคอื่น ๆ เช่น ภาคเกษตร การกสิกรรม การอุตสาหกรรม การ เติบโตที่ต้องอาศัยวัสดุอุปกรณ์ แรงงาน และผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศ เป็นผลให้เงินตรา ต่างประเทศรั่วไหลออกนอกประเทศ

2.) ความยั่งยืนทางด้านสังคม (Social Sustainability)

2.1 การหลั่งไหลของนักท่องเที่ยวต่างประเทศมากเกินไป และรวดเร็วเกินไป มี ผลกระทบรุนแรงต่อชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่น

2.2 การใช้จ่ายเงินอย่างง่ายดายของนักท่องเที่ยว ซึ่งมีกำลังซื้อสูงกว่าคนท้องถิ่น การ ใช้ชีวิตหรูหราหรืออย่างอิสระเสรี ซึ่งทะลักเข้าสู่ชุมชนหนึ่ง ๆ อาจกลายเป็นแม่เหล็กดึงดูดใจให้คน หนุ่มสาวในท้องถิ่นหลงใหลมัวเมาต่อเงินทองหรือความสำราญที่หาได้ง่าย ๆ ทำให้เกิดปัญหา สังคมติดตามมากมาย

2.3 อาชีพขายตัวทั้งหญิงชาย การขายยาเสพติด การละทิ้งคุณค่าทางวัฒนธรรมของ ท้องถิ่นอาจนำไปสู่ความล่มสลายทางโครงสร้างวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งมีผลทำให้ชุมชนมี ทัศนคติที่ไม่ดีต่อนักท่องเที่ยวว่าเป็นตัวการทำให้สังคมเสื่อม ซึ่งบางครั้งอาจสะท้อนออกมาในรูป ของการกระทำที่รุนแรงต่อนักท่องเที่ยว

3.) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability)

3.1 การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ขาดการควบคุม อาจกลายเป็นสิ่งที่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นคุณค่า หรือความเป็นตัวต้นกำเนิดของกิจกรรมการท่องเที่ยว นั้น ๆ เสียเอง เช่น จำนวน นักท่องเที่ยวที่ล้นหลาม ความแออัดยัดเยียด ความสกปรกกรูกรัง และอื่น ๆ

3.2 การเร่งพัฒนาโดยใช้เทคนิคก่อสร้างที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดการพังทลายอย่าง ถาวรของหน้าดิน หาดทรายชายทะเล การสูญเสียสภาพภูมิทัศน์ ฯลฯ

3.3 การก่อสร้างอาคารหรือสิ่งก่อสร้างในตำแหน่งที่ผิดพลาด อาจทำให้วงจรทาง ธรรมชาติเกิดการเปลี่ยนแปลง

3.4 การเก็บเอาพันธุ์ไม้ไปจากพื้นที่ อาจทำลายระบบนิเวศวิทยาที่เปราะบางของพื้นที่บางแห่งไป

3.5 กิจกรรมของนักท่องเที่ยวจำนวนมากทำให้เกิดปริมาณของเสียอย่างมหาศาล เช่น ของเสีย น้ำเสีย อาหารเหลือ ขยะ ฯลฯ ทำให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างมากมาย

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมีหลักการดังนี้

1.) Using Resource Sustainably การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี ทั้งในส่วนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นแนวทางการทำธุรกิจในระยะยาว

2.) Reducing Over-consumption and Waste การลดการบริโภคที่มากเกินไป และการลดของเสีย จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว

3.) Maintaining Diversity การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

4.) Integrating Tourism into Planning การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนการกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวระยะยาว

5.) Supporting Local Economic การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นโดยคำนึงถึงราคาและการพัฒนาคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลายอีกด้วย

6.) Consulting Stakeholders and the Public การปรึกษาหารือสม่ำเสมอระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่นองค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้องมีความจำเป็นในการที่จะร่วมงานไปในทิศทางเดียวกันรวมทั้งร่วมแก้ปัญหาและข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน

7.) Training Staff การฝึกอบรมบุคลากรโดยสอดแทรกแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาบุคลากรท้องถิ่นทุก ๆ ระดับ จะช่วยยกระดับการบริการการท่องเที่ยว หนีสินจากการหันไปนิยมบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือย เกิดปัญหาสุขภาพเสพติด ทำให้คุณค่าของขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม งานฝีมือลดต่ำลง เพราะต้องการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

ก่อให้เกิดความแตกต่างและขัดแย้งทางสังคมที่เพิ่มขึ้น สืบเนื่องจากเรื่องโอกาสและการแบ่งปันผลประโยชน์ ในด้านสิ่งแวดล้อมทำให้ป่าเสื่อมโทรม เกิดปัญหาการกำจัดของเสีย มัคคุเทศก์ สื่อ ข้อมูล และภาพพจน์ของคนท้องถิ่นที่ไม่ถูกต้อง และแนะนำการประพาศที่ไม่เหมาะสมด้านสังคมและวัฒนธรรมเกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจากการปล้นและฆ่าชิงทรัพย์

สรุปจากการศึกษาแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น ควรจะคำนึงถึงการกระจายผลประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่น ให้คนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเป็นสำคัญ และต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ความสำเร็จของการปฏิบัติตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนขึ้นอยู่กับความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตลอดจนนักท่องเที่ยวเอง ในการใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งในปัจจุบันและอนาคต

2.3.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อโนทัย เพียรคงชล (2540) ศึกษาความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของพื้นที่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง พบว่าประชาชนท้องถิ่นมีความต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวธรรมชาติร้อยละ 95.56 และมีความต้องการเข้ารับการศึกษาฝึกอบรมเกี่ยวกับการเป็นมัคคุเทศก์ที่ถูกต้องจากหน่วยงานราชการถึง 89.54% แสดงว่าส่วยใหญ่ประชาชนยังขาดความรู้ด้านการเป็นมัคคุเทศก์ ประชาชนท้องถิ่นมีความต้องการจัดบริการด้านพาหนะรับส่งนักท่องเที่ยวร้อยละ 85.56 ส่วนที่ไม่ต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้เนื่องมาจากไม่มีพาหนะเป็นของตนเอง และคิดว่าเป็นงานของผู้ชายเท่านั้น สำหรับประชาชนท้องถิ่นที่มีความต้องการจัดบริการด้านที่พักให้แก่นักท่องเที่ยวร้อยละ 96.67 ส่วนผู้ที่ไม่เข้าร่วมในกิจกรรมนี้เนื่องมาจากมีความถนัด และไม่ชอบเพราะ เป็นลักษณะงานที่ยุ่งยากและเป็นภาระมาก ต้องมีความรับผิดชอบสูง ตลอดจนหากทำการลงทุนในการจัดซื้อ จัดหา แล้วไม่คุ้มค่า ประชาชนที่มีความต้องการจัดบริการด้านอาหาร และเครื่องดื่ม คิดเป็นร้อยละ 75.56 ส่วนผู้ที่ไม่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมนี้เนื่องจากการคมนาคมไม่สะดวก ห่างไกลจากตลาด กัลดลงทุนแล้วไม่คุ้มค่า และไม่มีเงินมาลงทุนในระยะแรก ซึ่งเท่าที่ผ่านมานักท่องเที่ยวมักนิยมนำสัมภาระติดตัวมาด้วย หรือหากทำแล้วกลัวนักท่องเที่ยวจะรับประทานไม่ได้ และงานดังกล่าวน่าจะเป็นงานของผู้หญิงมากกว่า

สมชาย สนั่นเมือง (2541) ได้ศึกษาเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งกล่าวถึงปัจจัยที่เป็นหลักสำคัญสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน จะต้องมีการวางแผนและการจัดการองค์ประกอบเพื่อให้เกิดการยั่งยืน 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่หนึ่ง แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งในการจะทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีความยั่งยืนนั้น จะต้องมีความเข้าใจว่าทรัพยากรในการท่องเที่ยวที่มีการใช้อยู่ใน การกิจหลักคืออะไร และจะอย่างไรให้ภารกิจดำรงอยู่ต่อไปได้ ในขณะที่เดียวกัน จะต้องเอื้อประโยชน์ในเชิงผลทางเศรษฐกิจ จากการท่องเที่ยว นอกจากนี้การที่จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีความยั่งยืนได้ จะต้องมีการพิจารณาในอีก 2 ส่วน คือ ในส่วนของหน่วยวางแผน และในส่วนของหน่วยปฏิบัติการ โดยหน่วยที่รับผิดชอบในพื้นที่ท่องเที่ยว เช่น กรมป่าไม้ กรมศิลปากร องค์การบริหารส่วนตำบล และอื่น ๆ จะต้องมีการดำเนินการวางแผน ในเรื่องการใช้ทรัพยากร และต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการ โดยในการพัฒนาเพื่อเปิดแหล่งท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่งนั้น ไม่ควรพิจารณาเฉพาะศักยภาพในเรื่องเดียว แต่ควรพิจารณาในเรื่องของการวางแผน และการจัดการ โดยสรุปก็คือ จะต้องมีการพิจารณาทั้งในเรื่องของโครงสร้าง พื้นฐาน ความพร้อมของชุมชนท้องถิ่น ความพร้อมในเรื่องของการบริหารจัดการ ซึ่งหากในปัจจุบัน แหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ ไม่พร้อมก็ยังไม่ควรเปิด ให้คนเข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวยังคงอยู่ตลอดไป ส่วนที่สอง การบริการทางการท่องเที่ยว สามารถพิจารณาได้ 2 ส่วนคือ ส่วนของการกำกับดูแล ซึ่งได้แก่ ภาครัฐ และส่วนของการดำเนินงาน ซึ่งได้แก่ ภาคเอกชน ซึ่งการ ดำเนินงานของภาคเอกชน ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประกอบด้วยบริษัทนำเที่ยว มัคคุเทศก์ ธุรกิจโรงแรม เป็นต้น สำหรับในส่วนของการกำกับดูแล ภาครัฐ จะมีหน้าที่กำกับดูแลตามกฎหมาย ระเบียบที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติต่าง ๆ และการกำกับดูแล ในส่วนนี้ยังหมายถึง การประสานงานทำความเข้าใจ และกำกับให้การเติบโตของภาคบริการทางการท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม ส่วนที่สาม การตลาดจำเป็นต้องให้ความสำคัญในเรื่องการจัดวางสินค้า วิธีการเสนอขายสินค้า เพราะการตลาดจะเป็นส่วนสำคัญในการชักจูงให้ผู้ซื้อหรือนักท่องเที่ยวมาซื้อสินค้า ดังนั้นในเชิงการตลาดจะต้องมีการทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่าสินค้าทางการท่องเที่ยวคืออะไร และควรที่จะเลือกกลุ่มผู้ซื้ออย่างไร

อร สีแพรว (2543) วิจัยเรื่องลักษณะเฉพาะของเกษตรกรรมที่สนับสนุนโครงข่ายการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ต่อเนื่อง วัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อจัดระบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมโดยการค้นหาลักษณะเฉพาะของเกษตรกรรมที่จะเป็นจุดดึงดูด และสนับสนุนโครงข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ต่อเนื่อง ได้แก่ บางส่วนของจังหวัดสระบุรี บางส่วนของจังหวัดชัยภูมิ บางส่วนของจังหวัดขอนแก่น บางส่วนของจังหวัด

บุรีรัมย์ รวมพื้นที่ศึกษาทั้งสิ้น 30,195.01 ตารางกิโลเมตร จาก 45 อำเภอ 6 กิ่งอำเภอ ใน 6 จังหวัดโดยการศึกษาองค์ประกอบระบบการท่องเที่ยว รูปแบบ แนวคิดในการทำการเกษตรเพื่อ กำหนดปัจจัยในการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ซึ่งประกอบด้วย 6 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านคุณค่า สภาพการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม ขีดจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว และการบริหารจัดการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังศึกษาตลาดการท่องเที่ยวเกษตรกรรมด้วยการสำรวจโครงสร้าง ความคิดเห็น และความต้องการของนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวเกษตรกรรม การวิเคราะห์เพื่อค้นหาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมได้ ใช้วิธีการต่าง ๆ คือ จัดลำดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยด้วยการสำรวจความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ แล้วคำนวณค่าคะแนนรวมของพื้นที่เกษตรกรรมแต่ละแห่ง โดยกำหนดค่าศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมเป็น 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง ต่ำ หลังจากนั้นนำไปจัดกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมตามค่าศักยภาพและการกระจายตัวในพื้นที่สำหรับการวิเคราะห์ตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมได้ใช้การกระจายส่วนร้อย ประกอบการศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมาเพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมความเป็นไปได้ และโอกาสในการเชื่อมโยงกับโครงข่ายการท่องเที่ยวหลักของจังหวัดนครราชสีมา

2.3 สรุป

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นว่า ศักยภาพของชุมชนเป็นส่วนสำคัญในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยวจะเป็นการเพิ่มรายได้ และเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาความร่วมมือ ระหว่างของชุมชนกับหน่วยงานทุกฝ่าย โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ท้องถิ่นอย่างถูกต้องเหมาะสม และอนุรักษ์ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรม อันจะนำไปสู่ความเป็นชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวัฒนธรรมที่ยั่งยืนต่อไป

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 บทนำ

การวิจัยการในครั้งนี้ เป็นความพยายามที่จะศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อหาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการศึกษาค้นคว้าได้กำหนดแหล่งข้อมูลที่จะศึกษาวิจัย เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และประชากรที่จะนำมาใช้ในการศึกษา กำหนดเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งเป็นออกเป็นข้อคำถามงานวิจัยดังนี้

3.2 ระเบียบวิธีวิจัย

คำถามวิจัยข้อที่ 1 ชุมชนอ่าวบ้านดอนมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอยู่ในระดับใด

กลุ่มตัวอย่าง

1) กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับทางราชการ ซึ่งเป็นผู้นำประเภทต่างๆของหมู่บ้าน เช่น กำนัน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล รวมถึงข้าราชการที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในหมู่บ้าน ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้จะเข้าใจขั้นตอนและข้อมูลด้านการใช้อำนาจการควบคุมจัดการในการแก้ปัญหาของหมู่บ้าน ที่ทำร่วมกับราชการ

2) กลุ่มชาวบ้าน เป็นประชากรที่อยู่ในชุมชนอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3) กลุ่มผู้ประกอบการ เป็นประชากรที่มีการทำธุรกิจฟาร์มสเตย์และท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนอ่าวบ้านดอนจังหวัดสุราษฎร์ธานี

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ เสนอผลด้วยค่า ความถี่ และค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย การร่วมคิดวางแผนทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยว การจัดบริการด้านพาหนะรับส่งนักท่องเที่ยว การจัดบริการด้านที่พักแก่นักท่องเที่ยว การจัดบริการด้านอาหารและเครื่องดื่ม และการร่วมติดตามประเมินผล

การจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีการกำหนดเกณฑ์ในการเลือกตอบ 5 ระดับ ตามมาตรฐานประเมินค่า (Rating Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ดังนี้

- 5 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด
- 4 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมมาก
- 3 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง
- 2 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมน้อย
- 1 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมน้อยมาก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปสอบถามยังกลุ่มตัวอย่างที่กล่าวไว้ข้างต้นในชุมชนอำเภอดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 400 คน โดยมีผู้ประกอบการ 4 รายคือ สีนมานะฟาร์มสเตย์ เคียงเลฟาร์มสเตย์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนบางโป้ไม้ และชุมชนคลองท่าปูน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณทำการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SPSS โดยตอนที่ 1 เสนอผลด้วยค่าความถี่ และค่าร้อยละ ส่วนตอนที่ 2 นำเสนอผลด้วย ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

คำถามวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอดอนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนอำเภอดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นอย่างไร

กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้แก่

- 1) กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับทางราชการ ซึ่งเป็นผู้นำประเภทต่างๆของหมู่บ้าน เช่น กำนัน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล รวมถึงข้าราชการที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในหมู่บ้าน ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้จะเข้าใจขั้นตอนและข้อมูลด้านการใช้อำนาจการควบคุมจัดการในการแก้ปัญหาของหมู่บ้าน ที่ทำร่วมกับราชการ
- 2) กลุ่มชาวบ้าน เป็นประชากรที่อยู่ในชุมชนอำเภอดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- 3) กลุ่มผู้ประกอบการ เป็นประชากรที่มีการทำธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนอำเภอดอนจังหวัดสุราษฎร์ธานี

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก 1 ฉบับ โดยมีคำถามหลักๆ 5 ข้อ
 - 1.1 สถานการณ์ท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่เป็นอย่างไร
 - จำนวนนักท่องเที่ยว

- จำนวนผู้ให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน
- ความต้องการเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว
- สาธารณูปโภคในแหล่งท่องเที่ยว
- สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการเสริมต่างๆในแหล่งท่องเที่ยว

1.2 ผู้เริ่มต้นในการนำท่องเที่ยวเชิงเกษตรเข้ามาในชุมชน มีแนวคิดอย่างไร

1.3 มีวิธีการดึงชุมชนให้มามีส่วนร่วมได้อย่างไร

1.4 มีวิธีการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนอย่างไรบ้าง

1.5 มีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นอย่างไร

2) แบบบันทึกการประชุม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่กล่าวไว้ข้างต้นในชุมชนอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 30 คน ทั้งนี้จัดเป็นเวทีอภิปราย

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์โดยพรรณนาวิเคราะห์ให้เห็นการเชื่อมโยงของเหตุผล ตามข้อมูลจากการให้ทัศนะและความเห็นของฝ่ายต่างๆ จากเวทีอภิปราย

คำถามวิจัยข้อที่ 3 เครือข่ายปราชญ์ชุมชนอำเภอบ้านดอนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอบ้านดอนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วยปราชญ์ท่านใดบ้าง

กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน ได้แก่

1) กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับทางราชการ ซึ่งเป็นผู้นำประเภทต่างๆของหมู่บ้าน เช่น กำนัน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล รวมถึงข้าราชการที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในหมู่บ้าน ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้จะเข้าใจขั้นตอนและข้อมูลด้านการใช้อำนาจการควบคุมจัดการในการแก้ปัญหาของหมู่บ้าน ที่ทำร่วมกับราชการ

2) กลุ่มชาวบ้าน เป็นประชากรที่อยู่ในชุมชนอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3) กลุ่มผู้ประกอบการ เป็นประชากรที่มีการทำธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนอำเภอบ้านดอนจังหวัดสุราษฎร์ธานี

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) แบบสัมภาษณ์เพื่อเป็นคำถามต่อที่ประชุม
- 2) แบบบันทึกการประชุม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่กล่าวไว้ข้างต้นในชุมชนอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 50 คน ทั้งนี้จัดเป็นประชุมกลุ่มย่อย

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์โดยพรรณนาวิเคราะห์ให้เห็นการเชื่อมโยงของเหตุผล ตามข้อมูลจากการให้ทัศนะและความเห็นของฝ่ายต่างๆ จากการประชุมกลุ่มย่อย

3.3 สรุป

วิธีการดำเนินการวิจัย ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการดำเนินการวิจัยเพื่อตอบคำถามการวิจัย ซึ่งการเก็บข้อมูลดังกล่าว เป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามในการตอบคำถามวิจัยข้อที่ 1 และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการประชุมกลุ่มย่อย และสัมภาษณ์เพื่อตอบคำถามวิจัยข้อที่ 2 และ 3 ทั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายในงานวิจัยชิ้นนี้จะมุ่งเน้นไปที่กลุ่มเกษตรกรในชุมชนอำเภอบ้านดอน ผู้นำชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาวิจัย เรื่องแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอบ้านดอนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดสุราษฎร์ธานี คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ตามขั้นตอนต่างๆ โดยแบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

ตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 1 ชุมชนอำเภอบ้านดอนมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานีอยู่ในระดับใด

ตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอบ้านดอนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นอย่างไร

ตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 3 เครือข่ายปราชญ์ชุมชนอำเภอบ้านดอน ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วยปราชญ์ท่านใดบ้าง

คำถามการวิจัยข้อที่ 1 ชุมชนอำเภอบ้านดอนมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานีอยู่ในระดับใด

ผลการวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน อำเภอบ้านดอน

จากการสำรวจข้อมูลโครงการวิจัยเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอบ้านดอนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการสำรวจพบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยแบ่งเป็นด้านต่างๆ ดังนี้คือ

การมีส่วนร่วมของชุมชนบางไปไม้ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ด้านการร่วมคิดวางแผนการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนเมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อพบว่า การมีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามเพื่อช่วยรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.61) รองลงมาเป็นการมีส่วนร่วมในการให้คำแนะนำและความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนอยู่ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.37) สำหรับการมีส่วนร่วมทางด้านการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะและการมีส่วนร่วม

ร่วมในการจัดตั้งกลุ่ม/ชุมชนเพื่อช่วยกันดูแลกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนอยู่ในระดับปานกลางโดยมีค่าเฉลี่ย 2.61 และ 2.96 ตามลำดับ

2. ด้านการร่วมดำเนินการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการรณรงค์/สร้างจิตสำนึกให้รักษ์และหวงแหนทรัพยากรทางทะเลอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.71) รองลงมาเป็นการมีส่วนร่วมในการจัดสถานที่กำจัด/ทิ้งขยะหรือบริการจัดเก็บขยะอย่างพอเพียง (ค่าเฉลี่ย 3.90) ส่วนทางด้านการมีส่วนร่วมในการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในชุมชนและการมีส่วนร่วมในการนำผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมาใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้นอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.91 และ 2.99)

3. ด้านการมีส่วนร่วมในการประสานงานในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการชี้แจงนโยบายของท้องถิ่นให้ชุมชนรับรู้ทั่วถึงกัน การมีส่วนร่วมในการขอรับการสนับสนุนทางด้านการท่องเที่ยวจากผู้ที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมในการให้รัฐเป็นผู้จัดการและกำหนดสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนและการมีส่วนร่วมให้เอกชนเป็นผู้จัดการ และกำหนดสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนอยู่ในระดับปานกลางโดยมีค่าเฉลี่ย 3.33, 3.32, 2.85, และ 2.99 ตามลำดับ

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการแหล่งท่องเที่ยว พบว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจบริการแก่นักท่องเที่ยวโดยการเข้ารับการฝึกอบรมเป็นมัคคุเทศก์ที่ถูกต้องและจัดตั้งกลุ่มมัคคุเทศก์ในท้องถิ่นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยในการมีส่วนร่วมเท่ากับ 5.00 ทั้งสองด้าน รองลงมาเป็นการมีส่วนร่วมการจัดบริการด้านยานพาหนะเพื่อรับส่งนักท่องเที่ยวโดยการจัดตั้งกลุ่มผู้ให้บริการด้านพาหนะรับส่ง มีใบอนุญาตขับชีรถยนต์ประเภทรับจ้าง การมีส่วนร่วมในการจัดบริการด้านที่พักแก่นักท่องเที่ยวให้พักที่ชนากลางทะเล (Farm Stay) โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ทั้งสามด้าน ส่วนทางด้านการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มผู้ประกอบการด้านอาหารและเครื่องดื่มอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.14)

5. ด้านการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยการสำรวจและบันทึกผลกระทบทางลบจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.02)

การมีส่วนร่วมของชุมชนคลองท่าปูน อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ด้านการร่วมคิดวางแผนทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนพบว่าการมีส่วนร่วมในการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะ และการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่ม/ชุมชนเพื่อช่วยกันดูแลกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.27 และ 4.11) ส่วนการมีส่วนร่วมให้คำแนะนำและความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนอยู่และ

การมีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามเพื่อช่วยรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.10 และ 3.07)

2. ด้านการร่วมดำเนินการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการการรณรงค์/สร้างจิตสำนึกให้รักษ์และหวงแหนทรัพยากรทางทะเล อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.00) สำหรับทางด้านการมีส่วนร่วมในการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในชุมชน การมีส่วนร่วมในการการนำผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมาใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้น และก็มีส่วนร่วมกำหนดสถานที่จำกัด/ทิ้งขยะหรือบริการจัดเก็บขยะอย่างพอเพียงอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.05, 2.11 และ 1.78)

3. ด้านการมีส่วนร่วมในการประสานงานในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการชี้แจงนโยบายของท้องถิ่นให้ชุมชนรับรู้ทั่วถึงกันและการมีส่วนร่วมในการขอรับการสนับสนุนทางด้านการท่องเที่ยวจากผู้ที่เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00 ทั้งสองด้าน) ส่วนการมีส่วนร่วมในการให้รัฐเป็นผู้จัดการและกำหนดสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน และการมีส่วนร่วมในการให้เอกชนเป็นผู้จัดการและกำหนดสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.02 และ 3.00)

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการแหล่งท่องเที่ยว พบว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดบริการด้านที่พักแก่นักท่องเที่ยว ในด้านให้พักที่ชนากลางทะเล (Farm Stay) อยู่ในระดับ มาก (ค่าเฉลี่ย 3.96) ส่วนทางด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจบริการแก่นักท่องเที่ยวโดยการเข้ารับการฝึกอบรมเป็นมัคคุเทศก์ที่ถูกต้องและจัดตั้งกลุ่มมัคคุเทศก์ในท้องถิ่นการมีส่วนร่วมการจัดบริการด้านยานพาหนะเพื่อรับส่งนักท่องเที่ยวโดยการจัดตั้งกลุ่มผู้ให้บริการด้านพาหนะรับส่ง มีใบอนุญาตขับขีรถยนต์ประเภทรับจ้าง และการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มผู้ประกอบการด้านอาหารและเครื่องดื่ม อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.00, 2.00, 1.82, 1.85 และ 1.51)

5. ด้านการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยการสำรวจและบันทึกผลกระทบทางลบจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด(ค่าเฉลี่ย 1.00)

การมีส่วนร่วมของสินมานะฟาร์ม อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ด้านการร่วมคิดวางแผนทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนพบว่าการมีส่วนร่วมในการให้คำแนะนำและความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.98) ส่วนการมีส่วนร่วมในการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะ การมี

ส่วนร่วมจัดตั้งกลุ่ม/ชุมชนเพื่อช่วยกันดูแลกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน และการมีส่วนร่วม ออกกฎระเบียบให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามเพื่อช่วยรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชน อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.01, 2.08 และ 2.12)

2. ด้านการร่วมดำเนินการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการรณรงค์/สร้างจิตสำนึกให้รักษ์และหวงแหนทรัพยากรทางทะเล และการมีส่วนร่วมนำผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมาใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้น อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.12 และ 3.07) ในขณะที่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดสถานที่จำกัด/ทิ้งขยะหรือบริการจัดเก็บขยะอย่างพอเพียง อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.04 และ 1.91)

3. ด้านการมีส่วนร่วมในการประสานงานในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการให้เอกชนเป็นผู้จัดการและกำหนดสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.97) ในขณะที่การมีส่วนร่วมชี้แจงนโยบายของท้องถิ่นให้ชุมชนรับรู้ทั่วถึงกัน การขอรับการสนับสนุนทางการเงินจากผู้ที่เกี่ยวข้องและให้รัฐเป็นผู้จัดการและกำหนดสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.07, 2.16 และ 1.97)

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการแหล่งท่องเที่ยว พบว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจบริการแก่นักท่องเที่ยวโดยการเข้ารับการฝึกอบรมเป็นมัคคุเทศก์ที่ถูกต้องและจัดตั้งกลุ่มมัคคุเทศก์ในท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.02 และ 3.62) ในขณะที่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดบริการด้านยานพาหนะเพื่อรับส่งนักท่องเที่ยวโดยการจัดตั้งกลุ่มผู้ให้บริการด้านพาหนะรับส่ง มีใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ประเภทรับจ้าง การมีส่วนร่วมในการจัดบริการด้านที่พักแก่นักท่องเที่ยวให้พักที่ชนากลางทะเล (Farm Stay) และการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มผู้ประกอบการด้านอาหารและเครื่องดื่มอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.09, 2.06, 2.03 และ 1.29)

5. ด้านการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยการสำรวจและบันทึกผลกระทบทางลบจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.05)

การมีส่วนร่วมของชุมชนสีเขียว อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ด้านการร่วมคิดวางแผนทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนเมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อพบว่า การมีส่วนร่วมทางการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะและการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่ม/ชุมชนเพื่อช่วยกันดูแลกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนอยู่ในระดับ

มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.80) รองลงมาเป็นการมีส่วนร่วมในการให้คำแนะนำและความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนอยู่ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.40) สำหรับการมีส่วนร่วมทางด้านการมีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามเพื่อช่วยรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนอยู่ในระดับปานกลางโดยมีค่าเฉลี่ย 2.92 และ 2.98 ตามลำดับ

2. ด้านการร่วมดำเนินการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการรณรงค์/สร้างจิตสำนึกให้รักษ์และหวงแหนทรัพยากรทางทะเลอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.97) รองลงมาเป็นการมีส่วนร่วมในการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.95) ส่วนทางด้านมีส่วนร่วมในการจัดสถานที่กำจัด/ทิ้งขยะหรือบริการจัดเก็บขยะอย่างพอเพียงและการมีส่วนร่วมในการนำผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมาใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้นอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.74 และ 2.91)

3. ด้านการมีส่วนร่วมในการประสานงานในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการชี้แจงนโยบายของท้องถิ่นให้ชุมชนรับรู้ทั่วถึงกันมีระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.85) การมีส่วนร่วมในการให้รัฐเป็นผู้จัดการและกำหนดสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 การมีส่วนร่วมในการขอรับการสนับสนุนทางด้านการท่องเที่ยวจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และการมีส่วนร่วมให้เอกชนเป็นผู้จัดการ และกำหนดสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนอยู่ในระดับปานกลางโดยมีค่าเฉลี่ย 3.34, 3.31ตามลำดับ

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการแหล่งท่องเที่ยว พบว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจบริการแก่นักท่องเที่ยวโดยการเข้ารับการฝึกอบรมเป็นมัคคุเทศก์ที่ถูกต้องและจัดตั้งกลุ่มมัคคุเทศก์ในท้องถิ่นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยในการมีส่วนร่วมเท่ากับ 4.88 และ 4.92 ตามลำดับ รองลงมาเป็นการมีส่วนร่วมการจัดบริการด้านยานพาหนะเพื่อรับส่งนักท่องเที่ยวโดยการจัดตั้งกลุ่มผู้ให้บริการด้านพาหนะรับส่ง มีใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ประเภทรับจ้าง การมีส่วนร่วมในการจัดบริการด้านที่พักแก่นักท่องเที่ยวให้พัก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12, 4.23, 4.26 ตามลำดับ ส่วนทางด้านมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มผู้ประกอบการด้านอาหารและเครื่องดื่มอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.08)

5. ด้านการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยการสำรวจและบันทึกผลกระทบทางลบจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.21)

คำถามการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอ่าวบ้าน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นอย่างไร

มีการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อหาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เนื้อหาประกอบด้วยอาชีพหลักของคนในชุมชน การกระจายรายได้ให้ชุมชน การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน ปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน จากการวิจัยพบว่าการจัดการแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชน ในทุกชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยมีคนในชุมชนมีส่วนร่วม นั้น พบว่าการมุ่งเน้นการเกษตรจากฐานอาชีพหลักของคนในชุมชน เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึง

ชุมชนบางใบไม้ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประชากรในชุมชนส่วนมากทำอาชีพสวนผลไม้และสวนมะพร้าว ในการจัดการท่องเที่ยวและรูปแบบกิจกรรมทางการท่องเที่ยวจึงมุ่งเน้นการนำชมและร่วมกิจกรรมในสวนผลไม้และสวนมะพร้าว ดังเช่นการพัฒนากิจกรรมดูลิงเก็บมะพร้าวและการทำสินค้า OTOP จากมะพร้าว เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในการกระจายรายได้ให้กับชุมชนนั้น ต้องมีนโยบายร่วมกันในการตั้งกฎและกติกา ในกรณีของชุมชนบางใบไม้ นั้น มีที่พักในการรองรับนักท่องเที่ยว คือที่บ้านพักของคุณภาณุ ชำนาญเมือง เพียงแห่งเดียว เพราะคนอื่นๆ ในชุมชน ไม่พร้อมในการจัดสถานที่ที่บ้านให้เป็นที่รองรับการเข้าพักของนักท่องเที่ยว แต่สามารถกระจายรายได้จากนักท่องเที่ยวให้กับคนในชุมชนในรูปแบบของกิจกรรมทางการท่องเที่ยวอื่นๆ ในชุมชน โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของคนในชุมชนบางกลุ่มไม่มีสวนผลไม้หรือสวนมะพร้าวด้วย ในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนนั้น การมุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเป็นการเพิ่มมูลค่าของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนของบางใบไม้ ทั้งนี้มีการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น สาธิตการทำขนมจาก และเย็บใบจากเพื่อการมุงหลังคา เพราะประชากรในชุมชนส่วนใหญ่มักใช้ประโยชน์จากต้นจากที่มีอยู่มากในชุมชนมาใช้ในวิถีชีวิต ส่วนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นจุดสนใจของการท่องเที่ยวในชุมชนคือ การนั่งเรือชมหิ่งห้อยในตอนกลางคืน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการขับเรือนักท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยตามลำน้ำตาปี ความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนนี้ เกิดจากการจัดประชุมในหมู่บ้าน เพื่อทบทวนกิจกรรมท่องเที่ยวและหาส่วนร่วมหลักๆ ในชุมชน เพื่อการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนในการร่วมกันจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งผู้ที่มีส่วนอย่างมากในการเป็นต้นเรื่องของการจัดการท่องเที่ยว ไม่ได้มีตำแหน่งผู้นำอย่างเป็นทางการของชุมชน แต่เคยได้รับฟังการสัมมนาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชนจากหน่วยงานราชการจัดขึ้น

ทั้งนี้ปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนบางใบไม้ยังมีอยู่บ้างเกี่ยวกับการประเมินความเสียหายจากการท่องเที่ยว เพราะขาดความรู้และทักษะในการประเมินและจัดการ

ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยคนในชุมชนขอความร่วมมือจากภาครัฐคือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและหน่วยงานทางการศึกษาให้เข้ามาให้ความรู้แก่คนในชุมชน แต่ยังไม่มีการตอบรับจากทั้งสองหน่วยงาน

สินมานะฟาร์ม อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี คุณสมชาย สินมา เป็นเจ้าของกิจการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนนี้ หากเรียกว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนทางกลุ่มคนในชุมชนส่วนใหญ่เห็นว่าไม่ถูกต้องเสียทีเดียว เนื่องจากผู้ที่เป็นต้นคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนี้ ไม่ได้เริ่มจากการนำคนในชุมชนมาระดมความคิดเห็นตั้งแต่แรก แต่เป็นการจัดการของภาคเอกชน คือกิจการฟาร์มหอยของคุณสมชาย สินมาเอง เพียงแต่คุณสมชายต้องการเพิ่มมูลค่าของสินค้าทางการเกษตร คือหอยแครงและหอยนางรม โดยการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวขึ้น ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นที่สนใจกับนักท่องเที่ยว เช่น การจัดกิจกรรมคราดหอยแครงและเก็บหอยนางรมและหอยแมลงภู่จากฟาร์ม การสาธิตการรับประทานหอยประเภทต่างๆ รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงหอยในรูปแบบการเลี้ยงหอยที่เป็นการเลี้ยงเฉพาะตัวของคนในชุมชนพลายวาส อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากการประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว ทำให้กิจการต้องเพิ่มการรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวที่มีเยี่ยมชมได้แสดงความคิดเห็นว่าน่าจะมีที่พักแก่นักท่องเที่ยว คุณสมชายจึงสร้างที่พักกลางทะเล หรือที่ภาษาถิ่นเรียกว่า चना เหมือนกับที่เกษตรกรในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่ที่มีฟาร์มหอย มักจะสร้างกลางทะเล เพื่อสะดวกในการพักและเก็บหอยจากฟาร์มกลางทะเล แต่ที่พักรูปแบบที่สร้างขึ้นให้นักท่องเที่ยวได้พักจะมีขนาดใหญ่กว่า ทั้งนี้เพราะนักท่องเที่ยวส่วนมากที่มาเยี่ยมชมกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนนี้มักมาเป็นหมู่คณะจากสถานศึกษาหรือกลุ่มนักศึกษาที่ทำงานวิจัยทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ต่อมาเริ่มการนำชุมชนมามีส่วนร่วมในการเป็นแหล่งเยี่ยมชม การพัฒนาการนำเที่ยวโดยการนำเยาวชนในชุมชนมาอบรมการให้ข้อมูลเป็นมัคคุเทศก์ในชุมชน จากการพัฒนาเพิ่มกิจกรรมดังกล่าวสร้างการกระจายรายได้ให้กับชุมชนเพิ่มขึ้น

ปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนนี้เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนมีกลุ่มที่เข้ามีส่วนร่วมน้อย การจัดการจึงเป็นในรูปแบบของเอกชนมากกว่า จากการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นแนวทางจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนพบว่า รายได้จากการทำฟาร์มหอยเพียงอย่างเดียวมีมากพอ เมื่อเทียบกับการจัดการท่องเที่ยวควบคู่แล้วชุมชนเห็นว่ายุ่งยาก และเสียเวลาในการต้อนรับดูแลนักท่องเที่ยว แต่ยังไม่พึงพอใจที่บุตรหลานได้ทำกิจกรรมที่มีประโยชน์ในการนำนักท่องเที่ยว เยี่ยมชมหมู่บ้าน ทำให้จุดเด่นของการมีส่วนร่วมของชุมชนนี้ คือการจัดอบรม

มักคุเทศก์น้อย ซึ่งได้รับความร่วมมือจากภาครัฐในการส่งเสริมความรู้และการนำเที่ยวให้แก่เยาวชนในท้องถิ่น

ชุมชนลีเล็ด อำเภอบุพผิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นชุมชนที่มีการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจาก องค์การโครงการจัดการถิ่นที่อยู่อาศัยชายฝั่งและทรัพยากร (Coastal Habitat and Resources Management Project หรือ CHARM) ของสหภาพยุโรป โดยตั้งขึ้นจากความร่วมมือร่วมใจของชุมชนในการที่จะพัฒนาให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เรียกว่า กลุ่มชุมชนลีเล็ดนำเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ เกี่ยวกับการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบไปด้วย ป่าชายเลนมีพื้นที่กว่า 7,000 ไร่ แม่น้ำลำคลองมากกว่า 100 สาย วิถีชีวิตในการประกอบอาชีพทำมาหากินที่เกี่ยวกับลำนํ้าตาปีและการทำสวน จุดประสงค์หลักของกลุ่มก็เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ให้มีความเข้มแข็งสามารถรวมกลุ่มทำงาน และผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวจะกลับสู่ชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด ตลอดจนใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตนเอง ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนตลอดไป ทั้งนี้ผู้ที่ผู้นำในการจัดการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นในชุมชนคือ กำนันประเสริฐ ชาญจรณ์ พยายามรวมกลุ่มและเรียกประชุมหมู่บ้าน เพื่อจัดการท่องเที่ยวเป็นอาชีพที่เสริมรายได้ทางการเกษตรอีกทางหนึ่ง ต่อมาได้รับการร่วมมือจากภาครัฐเข้ามาส่งเสริมการจัดกิจกรรมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในชุมชนนี้มากขึ้น กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนนี้ คือ ชვნํ้าขึ้นจะนั่งเรือไปตัดจาก หาดหอย จับปูเปี้ยว ปักแรวปู ดักกอน พอชვნํ้าลดจะนำนํ้ากท่องเที่ยวร่วมหาหอย ถีบกระดานหาหอย ตกเบ็ดหาปู ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนแต่แรก นอกจากนี้กิจกรรมล่องคลองลีเล็ดชมหิ่งห้อยเป็นกิจกรรมยามค่ำคืนที่เป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยว และสร้างความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนจนมีชื่อเสียง

ปัญหาของชุมชนลีเล็ดที่จากการประชุมกลุ่มนั้น มักเป็นการสะท้อนปัญหาของการตั้งกลุ่มใหม่ในการจัดการท่องเที่ยว โดยแยกเป็นกลุ่มๆ เพื่อจัดการท่องเที่ยวเอง

ชุมชนคลองท่าปูน อำเภอนาทม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นชุมชนที่คาบเกี่ยวระหว่างสองอำเภอ คืออำเภอนาทมและอำเภอไชยา โดยมีคลองเป็นตัวแบ่งอำเภอสองอำเภอนี้ออกจากกัน อาชีพของคนในชุมชนมีอาชีพประมงและทำนา ส่วนอาชีพเสริมของคนในชุมชนคือการหาปูเปี้ยวแสม เมื่อหลายปีก่อน ชุมชนประสบปัญหาประชากรปูเปี้ยวลดลง การจับปูเปี้ยวซึ่งเป็นอาชีพเสริมของคนในชุมชนไม่สามารถสร้างรายได้ที่ดีให้แก่คนในชุมชน คุณประสิทธิ์ เชื้อเอี่ยม จึงมีความคิดในการรวมตัวเพื่อการอนุรักษ์ปูเปี้ยว และได้รับการสนับสนุนการนักวิจัยจากสถาบัน

ต่างๆมากมาย ได้จัดตั้งธนาคารปุ๋ยขึ้น นอกจากนี้ความคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนเป็นอีกความคิดหนึ่งที่ คุณประสิทธิ์ เชื้อเอี่ยม ได้นำมาพูดคุยกับคนในชุมชนแต่ความคิดนี้ยังไม่สามารถจัดการท่องเที่ยวชุมชนได้เต็มรูปแบบ เพราะคนในชุมชนยังไม่มีกรรวมกลุ่มเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และยังมีปัญหาเรื่องการหาจุดเด่นทางด้านอาชีพการเกษตรเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน หากแต่คนในชุมชนมีความคิดตรงกันว่าทรัพยากรทางการท่องเที่ยว เช่นป่าชายเลน นาทุ่งและ การประมงน่าจะเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

คำถามการวิจัยข้อที่ 3 เครือข่ายปราชญ์ชุมชนอ่าวบ้านดอน ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วยปราชญ์ท่านใดบ้าง

จากการจัดประชุมกลุ่มและสัมภาษณ์คนในชุมชน พบว่าปราชญ์ชุมชนเป็นการรวมกลุ่มของชุมชนเป็นกลุ่มของการเกษตร ซึ่งในการเกษตรนั้นผู้ที่เป็นผู้นำในการทำอาชีพนี้ คือคุณสมชาย สินมา ที่มีความรู้จากการศึกษาในระดับปริญญาเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ จึงเป็นที่พึ่งของชุมชนเมื่อเกิดปัญหาในฟาร์มเลี้ยงหอย และพบว่าคนในชุมชนให้ความเชื่อถือในรูปแบบการจัดการการตลาดของสินค้าเกษตร ด้วยการรวมกลุ่มคนในชุมชนส่งออกหอยแครงสู่ตลาดมาเลเซีย นอกจากนี้ในชุมชนพลายวาส ยังมีคุณเสนีย์ ศรีปราชญ์ และคุณวิโรจน์ บางสุข เกษตรกรที่เป็นกำลังสำคัญในการผลักดันการทำเกษตรได้นำแนวทางทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมาผสมผสานกับการเพาะปลูกและเป็นประธาน และกรรมการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร โดยเป็นแกนนำในการทำเกษตรกรรมผักปลอดสารพิษ และใช้ปุ๋ยที่ทำมาจากผลไม้ พืช มูลสัตว์ หรือหอยเชอรี่ ที่สามารถหาได้ในชุมชน เพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิต และไม่ก่อให้เกิดสารพิษในผัก ทั้งนี้ทำให้เกิดความคิดในการสร้างกิจกรรมในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพิ่มเติม จากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในฟาร์มสเตย์

ส่วนในชุมชนบางไผ่และคลองท่าปูน พบว่าผู้ที่ชุมชนให้ความนับถือ เป็นผู้ที่ไม่เป็นผู้นำอย่างเป็นทางการแต่เป็นผู้ที่มีความสำเร็จในการทำเกษตร โดยมีความคิดในเรื่องของการเกษตรแบบพอเพียง หากแต่สามารถหารายได้ให้แก่ตนเองอย่างยั่งยืน โดยในชุมชนคลองท่าปูนนั้น คุณล้ำ ศักดา เป็นผู้ที่ชุมชนคลองท่าปูนให้ความเห็นว่ามีความรู้และสามารถจัดการเกษตรได้เป็นอย่างดี และสามารถเป็นที่ปรึกษาของคนในชุมชนได้ ส่วนชุมชนบางไผ่ซึ่งทำอาชีพสวนผลไม้ มีปราชญ์ที่ชุมชนลงความเห็นว่าคุณภาณุ ชำนาญเมือง เป็นผู้มีความสามารถ

และความรู้ในการทำการเกษตรแบบสวนผสมและเป็นผู้ริเริ่มในการนำการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน ซึ่งสามารถหาเลี้ยงชีพและทำรายได้อย่างสม่ำเสมอ

ปราชญ์ชุมชนลีเถ็ดเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการ คือกำนันประเสริฐ ชาญจรรย์ ที่ทำอาชีพหลักแต่ดั้งเดิมเป็นเกษตรกร และมีความคิดควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากร โดยทำการเกษตรแต่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ในทางตรงกันข้าม ยังสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนอนุรักษ์และหวงแหนป่าชายเลนที่เป็นแหล่งทำรายได้ให้คงอยู่คู่กับชุมชนอย่างยั่งยืน กำนันประเสริฐ ชาญจรรย์ จบการศึกษาระดับปริญญาตรีในสาขาการพัฒนาชุมชนซึ่งเกี่ยวข้องกับการทำงานในหน้าที่ คือ กำนันของตำบลลีเถ็ด และมีรางวัลในการจัดการในชุมชนโดยได้รางวัลแหวนทองคำ ทั้งนี้กำนันประเสริฐยังเป็นผู้นำชุมชนในตำบลลีเถ็ดให้เกิดการยอมรับอย่างกว้างขวางในการเป็นชุมชนต้นแบบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม ต่อมาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลลีเถ็ดมีชื่อเสียงและได้รับรางวัลต่างๆมากมายจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัย เรื่องแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนอ่าวบ้านดอนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดสุราษฎร์ธานี คณะผู้วิจัยได้สรุปผลดังนี้

ชุมชนอ่าวบ้านดอนมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร บริเวณอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่คนในชุมชน มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนเมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อพบว่า การมีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามเพื่อช่วยรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด ในเกือบทุกชุมชน ยกเว้นการจัดการของคุณสมชาย สินมา ที่สินมานะฟาร์มสเตย์ เพราะเป็นการจัดการของเอกชนและขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการรวมตัวกันในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว แต่ในทุกชุมชนพบว่า การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยการสำรวจและบันทึกผลกระทบทางลบจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด เนื่องจากการขาดความรู้ในการทำการประเมินแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐในการให้ความรู้ชุมชนมากที่สุด

แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอ่าวบ้าน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ในการจัดหาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชน ในทุกชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยมีคนในชุมชนมีส่วนร่วมนั้น พบว่าการมุ่งเน้นการเกษตรจากฐานอาชีพหลักของคนในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึง

ชุมชนบางไปไม้ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี และ ชุมชนลิเล็ด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีประชากรในชุมชนส่วนมากทำอาชีพสวนผลไม้และสวนมะพร้าว และประมง มีแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ ทั้งในด้านของกิจกรรมการเกษตร และแนวคิดเพื่อการอนุรักษ์ เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ให้มีความเข้มแข็งสามารถรวมกลุ่มทำงาน และผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวจะกลับสู่ชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด

สินมานะฟาร์ม อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการจัดการของภาคเอกชน คือกิจการฟาร์มหอย ชุมชนมามีส่วนร่วมในการเป็นแหล่งเยี่ยมชม การพัฒนาการนำเที่ยวโดยการนำเยาวชนในชุมชนมาอบรมการให้ข้อมูลเป็นมัคคุเทศก์ในชุมชน จากการเพิ่มกิจกรรมดังกล่าว สร้างการกระจายรายได้ให้กับชุมชนเพิ่มขึ้น

ชุมชนคลองท่าปูน อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความคิดในการรวมตัวเพื่อการอนุรักษ์ปูเปี้ยว และได้รับการสนับสนุนการนักวิจัยจากสถาบันต่างๆมากมาย ได้จัดตั้งธนาคารปูเปี้ยวขึ้น นอกจากนี้ความคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนเป็นอีกความคิดหนึ่ง แต่มีปัญหาเรื่องการหาจุดเด่นทางด้านอาชีพการเกษตรเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน หากแต่คนในชุมชนมีความคิดตรงกันว่าทรัพยากรทางการท่องเที่ยว เช่น ป่าชายเลน นาทุ่ง และ การประมงน่าจะเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

เครือข่ายปราชญ์ชุมชนอ่าวบ้านดอน ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

คุณสมชาย สินมา เป็นที่พึ่งของชุมชนเมื่อเกิดปัญหาในฟาร์มเลี้ยงหอย และพบว่าคนในชุมชนให้ความเชื่อถือในรูปแบบการจัดการการตลาดของสินค้าเกษตร และสร้างแนวคิดเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนหลายวาท นอกจากนี่ยังมีคุณเสนีย์ ศรีปราชญ์ และคุณวิโรจน์ บางสุข เกษตรกรที่เป็นกำลังสำคัญในการผลักดันการทำการเกษตรได้นำแนวทางทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมาผสมผสานกับการเพาะปลูก ทั้งนี้ทำให้เกิดความคิดในการสร้างกิจกรรมในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพิ่มเติม จากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในฟาร์มสเตย์

ในชุมชนบางใบไม้และคลองท่าปูน คุณล้ำ ศักดา เป็นผู้ที่ชุมชนคลองท่าปูนให้ความเห็นว่ามีความรู้และสามารถจัดการการเกษตรได้เป็นอย่างดี และสามารถเป็นที่ปรึกษาของคนในชุมชนได้ แม้ว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนนั้นจะยังอยู่ในระหว่างการศึกษาเพื่อหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน ส่วนชุมชนบางใบไม้ปราชญ์ที่ชุมชนลงความเห็นว่าคุณภาณุ ชำนาญเมือง เป็นผู้มีความสามารถและความรู้ในการทำการเกษตรแบบสวนสมรม และเป็นกำลังสำคัญในการผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวคลองร้อยสายขึ้น

ปราชญ์ชุมชนลิเล็ด คือกำนันประเสริฐ ชาญจรุณ มีอาชีพหลักอีกอาชีพหนึ่งคือเกษตรกร และมีความคิดควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากร กำนันประเสริฐยังเป็นผู้นำชุมชนในตำบลลิเล็ดให้เกิดการยอมรับอย่างกว้างขวางในการเป็นชุมชนต้นแบบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ข้อเสนอแนะ

ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมนั้น เห็นได้ว่าหากคนในชุมชนมีความเห็นและเข้าใจหลักการของการท่องเที่ยวในเบื้องต้น ก่อนที่จะนำการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน จะมีแนวโน้มในการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากกว่าชุมชนที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมาก่อน

อย่างไรก็ตาม เพื่อต่อยอดความรู้จากงานวิจัยนี้ ควรมีการศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน และสร้างความรู้ให้คนในชุมชนสามารถประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยวได้

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
(2540).โครงการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ.
กรุงเทพฯ:การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- เดชา ไต้สูงเนิน.(2543). การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร: กรณีศึกษาร้านม่วงคำ
ตำบลโป่งแยงโดยโครงการพัฒนาป่าไม้ สวนสิริกิต อำเภอมะแม่ม จังหวัดเชียงใหม่.
การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นำชัย ทนุผล.(2540).การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : แนวคิดและวิธีการ. เชียงใหม่ : คณะธุรกิจ
การเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- นำชัย ทนุผล.(2529).การพัฒนาชุมชน : หลักการและยุทธวิธี. เชียงใหม่ : ภาควิชาส่งเสริม
การเกษตรสถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา.(2542). การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่ :
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มนัส สุวรรณ. (2538).นิเวศวิทยากับการพัฒนาเศรษฐกิจ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- สากล สถิตวิทยานันท์. (2532). ภูมิศาสตร์ชนบท. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สมชาย สนั่นเมือง.(2541). ชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว. จุลสารการ
ท่องเที่ยว. 17(เมษายน-มิถุนายน 2541):26-27.
- โสรัจจ์ ตาปถนนวนนท์.(2543). การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำ
แม่คำปอง จังหวัดแพร่. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อคิน ρφพัฒน.(2527). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรม
ไทย ในกรณีมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- อโนทัย เพ็ชรคงชล.(2540). ความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่อกิจกรรมการ
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของพื้นที่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน อำเภอมืองน่าน จังหวัดลำปาง.
เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- อร สีแพรว. 2543 ลักษณะเฉพาะของเกษตรกรรมที่สนับสนุนโครงการท่องเที่ยวจังหวัด
นครราชสีมาและพื้นที่ต่อเนื่อง. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

โครงการวิจัยเรื่อง “แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอบ้านดอนในการจัดการการ
ท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดสุราษฎร์ธานี”

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. ปัจจุบันท่านอายุ

น้อยกว่า 20 ปี

20 – 29 ปี

30 – 39 ปี

40 – 49 ปี

50 – 59 ปี

60 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

ต่ำกว่าระดับประถมศึกษา

ประถมศึกษา

มัธยมศึกษา/ปวช.

อนุปริญญา/ปวส.

ปริญญาตรี

อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

4. อาชีพหลัก

นักเรียน/นักศึกษา

ข้าราชการ

พนักงานรัฐวิสาหกิจ

ธุรกิจส่วนตัว

พนักงานบริษัท

แม่บ้าน

เกษตรกร

รับจ้างทั่วไป

ประมง

ค้าขาย

อื่น ๆ โปรดระบุ.....

5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

- ไม่เกิน 5,000 บาท 5,001 – 10,000 บาท
 10,001 – 15,000 บาท มากกว่า 25,000 บาท

6. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่

- ไม่เกิน 10 ปี 11- 20 ปี
 21 – 30 ปี 31 – 41 ปี
 มากกว่า 40 ปี อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การมีส่วนร่วม	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1. การร่วมคิดวางแผนทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยว					
1.1 กำหนดพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะ					
1.2 แบ่งหน้าที่รับผิดชอบดูแลพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน					
1.3 จัดตั้งกลุ่ม/ชุมชนเพื่อช่วยกันดูแลกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน					
1.4 ให้คำแนะนำและความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน					

การมีส่วนร่วม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.5 ออกกฎระเบียบให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามเพื่อช่วยรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชน					
1.6 ส่งเสริมให้ชาวบ้านมีอาชีพและสร้างรายได้					
2. การร่วมดำเนินการจัดการแหล่งท่องเที่ยว					
2.1 ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในชุมชน					
2.2 มีการรณรงค์/สร้างจิตสำนึกให้รักษ์และหวงแหนทรัพยากรทางทะเล					
2.3 มีการนำผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมาใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้น					
2.4 มีสถานที่จำกัด/ทิ้งขยะหรือบริการจัดเก็บขยะอย่างพอเพียง					
2.5 มีระบบจัดเก็บขยะและระบบบำบัดน้ำเสียในชุมชน					
3. การร่วมประสานงานในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว					
3.1 ชี้แจงนโยบายของท้องถิ่นให้ชุมชนรับรู้ทั่วถึงกัน					
3.2 ขอรับการสนับสนุนทางด้านการท่องเที่ยวจากผู้ที่เกี่ยวข้อง					

การมีส่วนร่วม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3.3 ให้รัฐเป็นผู้จัดการและกำหนดสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน					
3.4 ให้เอกชนเป็นผู้จัดการและกำหนดสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน					
4. การร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการแหล่งท่องเที่ยว					
4.1 การดำเนินธุรกิจบริการแก่นักท่องเที่ยว					
- เข้ารับการฝึกอบรมเป็นมัคคุเทศก์ที่ถูกต้อง					
- จัดตั้งกลุ่มมัคคุเทศก์ในท้องถิ่น					
- เป็นมัคคุเทศก์แทนอาชีพหลักในปัจจุบัน					
4.2 การจัดบริการด้านยานพาหนะเพื่อรับส่งนักท่องเที่ยว					
- จัดตั้งกลุ่มผู้ให้บริการด้านพาหนะรับส่ง					
- จัดหาพาหนะเพื่อรับส่งนักท่องเที่ยว					
- มีใบอนุญาตขับขีรถยนต์ประเภทรับจ้าง					
- จัดหาแหล่งเงินทุนสำหรับเริ่มธุรกิจบริการรับส่งนักท่องเที่ยว					

การมีส่วนร่วม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4.3 การจัดบริการด้านที่พักแก่นักท่องเที่ยว - ให้พักโฮมสเตย์หรือฟาร์มสเตย์					
- จัดหาแหล่งเงินทุนสำหรับเริ่มธุรกิจบริการด้านที่พัก					
- จัดตั้งกลุ่มผู้ประกอบการด้านอาหารและเครื่องดื่ม					
- แหล่งเงินทุนสำหรับเริ่มธุรกิจบริการด้านอาหาร					
5. การร่วมติดตามประเมินผลการจัดการแหล่งท่องเที่ยว 5.1 สํารวจและบันทึกผลกระทบทางลบจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน					

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมืออย่างดีในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้

